

سُورَةُ الْأَنْعَامِ ﴿٦﴾ EN'AM SÛRESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

En'âm. Lisan-ı Arap'ta "deve, koyun, keçi, sığır" tamamına en'am deniyor. Bu sûre 70 bin melek ile teşrif olmuş, Cibril'in maiyetinde bir düğün debdebesiyle gönderilmiş, bir defada nazil olmuş. Şeytanlar bu sûre için toplandıkları kadar, hiçbir sûre için toplanmamışlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem buyuruyorlar. "Bu sûreyi, havuza su koyar gibi göğsümde kararlaştırdılar. Âllâh-û Teâlâ, bununla beni ve sizi öyle i'zaz etti ki artık bundan sonra ebediyen dalalette bırakmaz. Bunda, müşriklerin bütün hüccetlerinin iptali ve Âllâh'ın bozulması imkânsız bir va'di vardır."

En'am sûresi nazil olurken, birlikte ufku kapatacak kadar melekler de tesbih ve tahmid ederek inmiş. Ve bunu gören Rasûlûl-lah Sallâllâhû Aleyhivessellem, "**Sûbhane Rabbiyel Azîm**" diye secdeye varmışlardır.

"Kim, En'am sûresini okursa, o gün ve gecesi 70 bin melek ona salât eder" buyurulmuştur.

Birçok müfessir, zulmet ve nûru daha geniş mânâda almışlar. Gece ve gündüz, küfür ve iman, cehil ve ilim, dalalet ve hidayet olarak tefsir etmişlerdir.

Bu sûre-i celile Mekke'de nazil olmuş, 165 ayet, 3.052 kelime, 12.422 harften ibarettir. Bu sûre-i celilenin başındaki üç ayet, ezkârların çoklarında mevcuttur. Sırf Âllâh'tan bahsediyor, halis Ayet-i Kürsî gibi. Bu üç ayetin birçok hassaları var, devam edeni birçok musibetlerden muhafaza ediyor. Cenâb-ı Hak belâlardan muhafaza ediyor, sevabı da fazladır diyor tefsirler.

1- الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ

الْحَمْدُ لِلَّهِ Hamd-û senâ Âllâh'a mahsustur. Bütün kâinat, Cenâb-ı Hakk'ın halk ettiği bir mahlûk olduğundan dolayı, o kâinattan zuhur eden iyilik yine Âllâh'a aittir. Meselâ bu camiye yapan yaptıran ne kadar iyi maharetli denildiğinde, o yapanı ve yaptıranı halk eden Âllâh-û Teâlâ olduğundan, iyilik ve maharet yine O'na mahsustur. Hamd-û senâ ancak Âllâh'a mahsustur. الَّذِي O Âllâh ki خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ semâvat-ı ardı yoktan halk etmiş.

Biz yerleri ve gökleri görüyoruz, görmediğimiz nice mahlûklar var. Mesela bu yedi kat yerleri ve gökleri içine alan Arş-ı Kürsi'yi görmüyoruz. Yerde ve gökteki mahlûkat, melekler, bir karış yer yok ki her taraf dolu. Hepsi Cenâb-ı Hakk'ın tesbihi ile meşgul olur. Bütün bunlar Azâmet-i Vahdâniyet-i İlâhiye'yi delâlet ediyor. Yerler de yedi tabakadır. Yerin içinde, havada mahlûkat olduğu gibi, ateşin içinde de mahlûkat mevcuttur. Azamet-i İlâhiye her yerde görünüyor. Bizim görüp bildiğimiz, yerde ve gökte olanlardır.

وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ Öyle Âllâh ki zulmeti, nuru halk etmiş. Hissi olan zulmet; karanlık. Görüyoruz. Hissi olan nur; Güneş, Ay. Görüyoruz. Bir de manevi olan bir zulmet var ki cehil ve kü-

fürdür. Manevi olan nur var ki kalp temiz olur, maneviyatı görür. Kalp sahibi yeri göğü görür tâ Âdem Aleyhisselam'a kadar, ilerisini de görür tâ haşra kadar. Ali İbni Ebi Talip buyuruyor. "Haşır olsa, cennet-i cehennem karşıya gelse, şimdi gördüğümden fazla değil." Evliyâhullah'ın hali başkadır, basiret açıldı mı onun hududu yoktur. Her tarafı görüyor. Küfrün zulmetini, imanın nurunu görüyor. Âllâh'tır bunları halk eden. Bütün bu görünen ve görünmeyen mahlûkat meydanda iken **ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ** iman etmeyen kâfirler müşrikler, Âllâh-û Teâlâ'ya muadil teslis akidesi gibi veya O'na karşı bir putu mâbud ittihaz ederler. Bu hal basiretin kapalı olduğu gibi, hamâkâtın son derecesidir. Ona deseler; "Bu yerler ve gökleri kim halk etti?" "Âllâh" der. "O zaman niye iman etmiyorsun?" Âllâh dedikten sonra, ehl-i sünnetin akidesi üzerine iman etmek icap ediyor.

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ

هُوَ الَّذِي Âfâki olan Âllâh'ın azameti, bir de enfüsü olan azamet. **خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ** O Âllâh ki sizi topraktan halk etmiş. Müfessirin-i İzam üç mânâ vermişler. Biri odur ki Âdem Aleyhisselam, he-pimizin babası olduğundan ve kendisi topraktan halk olduğundan bizler de topraktanız. İkinci tevil ise nutfe-i meni rahimde iken nerede ölürse orada, (Hâlık-i Kâinat her şeye kadirdir.) o topraktan bir zerre, bir damla gibi. O topraktan getirir, o suyun meni üzerine koyuyor macun gibi oluyor. Ve insanın hilkatine tohum teşkil ediyor. Üçüncüsü de insan yaşıyor ne ile? Yemek içmekle. Topraktan

ve hayvandan alınan gıdalar, hepsi topraktan olduğuna göre, şu halde biz de topraktanız.

ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا Sizi topraktan halk etmiş Âllâh. خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ
Ondan sonra bir vakt-i muaccel, müeccel vakit, ölümü hükmetti Âllâh. İnsan, anasının karnında ruhlандığı zaman; eceli, yiyeceği, içeceği, said mi, şaki mi olduğunu, hepsini Âllâh-û Teâlâ takdir etmiş. Âllâh CelleCelâlûhû, böyle topraktan halk ediyor sonra bir vakt-i muayyeni de takdir ediyor. O vakt-i muayyen de geldiği zaman gidecek. Bu zâhiri olan ecel. وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ. Bir ecel de var ki Nezd-i İlâhi'de. Dünyaya gelir yaşar, gittiği zaman kabre girer. Kabirde kaldığı zaman da ecel-i muayyeni var Nezd-i İlâhi'de. Kıyamet günü geldiği zaman kabirden çıkarılacak.

Herkesin iki eceli vardır. Biri ölümüne kadar, diğeri dirilmesine kadardır. Eğer kişi takva sahibi olur da sıla-ı rahim yaparsa, dirilme ecelinden alınıp ömür eceline katılır. Günahkâr olur da sıla-i rahmi yapmazsa, ömür ecelinden alınıp dirilme eceline verilir.

Eğer denilse; "Seni yoktan, ananın karnında halk edip dünyaya getiren kimdir?" Cevaben diyecek "Âllâh." "Yok iken halk etmeye kudreti yeten Âllâh, seni öldükten sonra diriltmeye gücü yetmez mi?" denildiğinde inkâr eder. Ruh zaten ölmez, topraktan zerrelere bir araya getirir vücut teşekkül eder, ruh içine girer ve haşır yerine götürülür. Evvelini inkâr etmiyor da bunu niye inkâr ediyorsun? ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ Ondan şekke düşerler, "Acaba ölüm var mıdır, yok mudur?"

وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ

وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ ٥ Allâh'tır mâbud, ibadete müstahak ancak O'dur, semâvat ve arzda. Semâvattaki mahlûkat ve yerdeki mahlûkat hepsi de O'nun ibadeti ile meşguldür. O'dur Hâlik, herkes ona ibadet ediyor. وَيَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ Sizin gizli ahvalinizi de bilir, açık aşikar ahvalinizi de bilir, yaptığınız amelleri de bilir. Âllâh CelleCelâlûhû Semi-û Basir'dir. Semi' ve Basir, Esmâ-i Hüsnâ'dandır. Kendi kendine telkin etmiş, kendine Cenâb-ı Hak diyor ki; "Ey kulum ben işitiyorum. Senin konuştuklarını ben tamamı ile işitiyorum. Bende mahfuzdur. İstersen doğru yola girersin sevabı bulursun. İstersen eğri yola girersin de cezayı bulursun." Sonra ben Basîr'im diyor. Ahvalinizi görüyorum buyuruyor. "İyilik yaparsan tabi mükâfatını görürsün, fenalık yaparsan cezasını görürsün. Bir de Hâbir'im, kalbe geleni de biliyorum. Zâhirde görülen ve işitilenden başka, kalbe geleni de biliyor." وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ Sizin kesbettiğiniz, çalıştığınız amelleri de bilir Cenâb-ı Hak.

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ٤

Hâlik-i Kâinat, Habibine bildiriyor. Âllâh-û Teâlâ, birisini dalalette nihayetlendirmişse ne peygamber tesir eder, ne Kur'an tesir eder, ne de mucize tesir eder. Eğer mucize, imana sebep olsaydı, Ebu Cehil her gün mucize görüyordu fakat imana sebep olmadı. وَمَا تَأْتِيهِمْ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem neyi getirsen mucize olarak bunlara, مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ Âllâh-û Teâlâ'nın ayetlerinden mucizelerinden her neyi göstersen bun-

lara, *إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ* i'raz ederler, iman etmezler. Müteessir olma ey Habibim, onların imandan nasipleri yoktur.

فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ-5

لَمَّا Hak ki Kur'an'dır, Kur'an'ı tekzip ederler. فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ Kur'an geldiği zaman لَمَّا جَاءَهُمْ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem. O da olur, hak hem Rasûl-û Ekrem, hem de Kur'an'dır. Hakkı tekzip ettiler ki burada Kur'an'dır. Kur'an geldiği zaman inanmadılar. لَمَّا جَاءَهُمْ Ne zamanki Kur'an geldi yahut ki ne zamanki Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem, Kur'an getirdiğinde. فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ Sonra onlara gelecektir, أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ onların istihza ettiği sözlerin cezası gelecektir. Yâni bunlar cehennem için halk olmuş, mucize tesir etmez. Kur'an'a inanmaz inkâr ederler, beğenmeyerek kendilerine göre bir kaideler yapıyorlar. Bunu, daha evlâ hak buluyor, onunla amel ediyor. Bu adamın yeri cehennemden başka ne olabilir? Meğerki sonradan kalbi çevrilir de iman ederse o başkadır.

6- أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِذْرَافًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا Böyle inkârda kalanlar görmüyorlar كَمْ onlardan evvel ne kadar çok karin, önce yaşayan nesilleri, böyle inkâr edenleri helâk ettik, İman etmeyenlerin akîbetini görmüyorlar mı? مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ Onları meknet sahibi yaptık. Ömürlerini daha uzun, kuvvet sahibi yaptık. Ömür-

leri uzun, kuvvet sahibi oldukları halde iman etmediklerinden onları mahvettik. مَا لَمْ تُمَكِّنْ لَكُمْ Size vermediğimiz kuvvet, ser-
 vet ve bütün imkânları onlara verdik. وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا Semâvattan onlara, her ihtiyaç duydukları zaman bol bol yağmur
 indirdik. Yağmurları midrar olarak, dâimi olarak ihsan ettik. Onları
 bol bol nimetler içerisinde yaşattık, kuvvet-i kudret verdik. وَجَعَلْنَا
 الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ Nehirler icra ettik o memleketlerinde. Böyle
 olduğu halde Âllâh'a karşı gelemeler. İlâhi kuvvet sahibi Âllâh-û
 Teâlâ, âciz kalmadı onları mahvetmeye ve onları tamamı ile mah-
 vetti, فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ onların yaptığı hataları sebebiyle. Kuvvet
 ve meknet sahibi oldukları halde mahvettik. وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا
 آخَرِينَ Onlardan sonra başka insanları halk ettik. Eğer bunlar da
 böyle yaparlarsa, Âllâh-û Teâlâ intikam vermekte aciz değildir. Bir
 lahzâda helâk eder.

Yalnız Cenâb-ı Hakk'ın iradesi, buyuruyor Kur'an-ı Kerim'de.
 وَأَنَا لَهُ لَحَافِظُونَ Mütteessir olma ey Habibim, Kur'an ve dinim zayı
 olacak diye üzülmeye, dinin muhafızı benim. Fakat Cenâb-ı Hak,
 filân memlekette demiyor, yeryüzünde buyuruyor. Âllâh-û Teâlâ,
 bu Kur'an'ı, bu dini kıyamete kadar muhafaza edeceğini va'det-
 miş. Va'dinde muhalefet yok ama bir yeri bırakır, hikmeti ile başka
 yere gider. Bir yeri kapar, başka yer açılır. Va'di yeryüzünde de-
 vam edecek.

7- وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ قَرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ

Sebeb-i nüzul ayet; Abdullah İbni Ebi Ümeyye, bir gün Hu-

zur-u Nebi'ye gelmiş. "Ya Muhammed, sana iman etmemi mi istiyorsun? Göğ'e çıkarsın, oradan bir kitap indirsin ki üzeri (Rabbi izzetten Abdullah İbni Ebi Ümeyye'ye) diye yazılmış olur. Ve bana, seni tasdik etmemi emreder. Mamafih bunu da yapsan, seni yine tasdik edeceğimi zannetmiyorum" demişti. Abdullah İbni Ebi Ümeyye bilâhare iman etmiş ve Taif'te şehit olmuştu.

Küfrün birçok teklifleri oldu fakat bazıları diğerlerinden farklıdır. Bazılarına iftirah derler. İftirah budur; "Eğer bu zuhur ederse, ben iman edeceğim." Böyle va'detti mi, o mucize zuhur edince iman etmezse mahvolur. Salih Aleyhisselam'ın kavmi böyledir. Deve mucizesi zuhur etti, iman etmediler, mahvoldular, helâk oldular. Kureyşlilerin iftirah kabilinde olan istekleri yerine gelseydi, istekleri üzerine zuhur eden mucizelere iman etmeyip helâk olacaktı. Onların sülbünden gelenler Müslüman olacakları için, Hâlik-i Kâinat, onların bu mucize isteklerini halk etmedi. Cenâb-ı Hak, onlara merhameten bu isteklerini kabul buyurmadı.

Ey Habibim, onların teklifi bu; bir mektup gelsin Âllâh'tan bize. Eğer biz Azimüşşan, böyle bir mektubu gönderirsek. **وَلَوْ** Eğer **نَزَّلْنَا** göndersek **فِي** sana, onlar için **كِتَابًا** bir kitap göndersek **بِأَيْدِيهِمْ** elleriyle de o kağıda temas etseler yâni küfür için halk olmuş, mucize tesir etmiyor. Yine iman etmezler. **لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا** Küfürde olanlar diyecekler Ebû Cehil gibi. **إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ** "Bu bir sihirdir, apaçık sihirden başka bir şey değildir" diyeceklerdi. Onun için bunu yapmayalım ki sülblerinde Mü'minler var, Mü'minler gelecek. Yine inkâr edenlerin ikinci teklifi var.

وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكَ لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ-8

وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ "Niçin bir melek gelmiyor? Mademki peygamberdir bir melek gelsin, gözümüzün önünde o melek tasdik etsin. Meleğin yüzünü biz de görelim" diye teklif ediyorlar. Diğer bir teklif de "Niçin bir peygamber, melek olarak gelmiyor? Mademki peygamberdir, melek olarak gelsin." Hâlbuki insan, hemcinsinden daha ziyâde malûmat alır. Faraza bir melekten peygamber gönderse Cenâb-ı Hak, bir insan şekline koyar da öyle gönderir.

Şeytanlar iki nev'idir. Cinden olan şeytan biliyoruz, malûm olandır. Bir de insandan olan şeytan var. Her ikisi de insanı yoldan çıkarmaya çalışıyorlar fakat hangisinin tesiri çoktur? İnsan şeytanların tesiri çoktur. Cinden olan, mahut olan şeytan cinsimizden değildir. Bir hayal atar, "bunu yap" diye. Onu dinlemezsen, bırakır onu başka şeye gider. **"inne keyde şeytane taife"** diyor Cenâb-ı Hak. Bu itibar ile ısrar etmiyor çünkü cinsimizden değil. Bir hayal atıyor, insan onu yapmadı mı gider başka yere. Fakat şeytan-ı insi öyle değildir, devam ediyor. Yaptın mı ısrar ediyor, daha ziyâde müessir olur. Buna kıyasen, eğer Peygamberan-i İzam kendi cinsimizden gelmeselerdi, melek olarak bir peygamber gelseydi, biz onlardan istifade etmezdik. Çünkü hemcinsimiz değildir. Onların bu teklifleri bu cihetten de bozuktur. وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا Diyor Cenâb-ı Hak, eğer onların arzusu gibi melek gönderseydik, لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ emir yerine gelirdi. Nihayet helâk olurdu, imhâl edilmezdi.

Nadr Bin Haris, Abdullah İbni Ebi Ümeyye, Nevfel Bin Huveylid, Huzur-u Nebi'ye gelmişler. "Ya Muhammed! Âllâh tarafından

bize bir mektup getirmediğe ve beraberinde dört melek, bu mektubun Âllâh'a ait ve senin nebi olduğuna şehadet etmediğe, asla sana inanmayız" demişlerdi. Ayet-i Kerime bu sebeple nazil olmuştur.

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ-9

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا Eğer bir peygamberi melek olarak gönderseydik, ne yapacaktık o zaman? لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا Bir insan gibi yapardık, insan şekline koyardık öyle gönderirdik. وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ Giydirdirdik o meleğe, insanların giydiği gibi. Aynı bir insan kıyafetinde gelir, onları düşmekte oldukları şüpheyi yine düşürecektik. Hâlik-i Kâinat, Habibine teselli vermekte. Habibi Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, halkın hidayetini çok arzu ederdi. Böyle inkârlarını da görünce çok üzülmüdü. Ona cevaben buyuruyor ki; "Ey Habibim!

وَلَقَدْ اسْتَهْزَيْتَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا-10
بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

وَلَقَدْ اسْتَهْزَيْتَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ Müteessir olma bunların istihza, inkârlarından. Bugün de Kur'an-ı Azîmüşşan'a istihza yapan inkâr edenler, hiçbir zaman Kur'an-ı Azîmüşşan'a bir nakise getiremezler. Ve nihayet helâke mukarrardırlar ama helâkin envâları vardır. Ey Habibim, müteessir olma onların yaptığından. Vaktiyle istihza ederlerdi, senden evvelki peygamberlere de istihza ederlerdi. مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ İndi بِالَّذِينَ سَخِرُوا bu istihzaları yapanlara, بِهِ onların yaptığı istihzaların cezaları başlarına geldi, cezalarını çektiler.

Euzûbillahimineşşeytanirracim. Bismillahirrahmânirrahim .

"Allâhümme" Ya Âllâh, Ya Rabbi. **"salli salâten kâmileh"** kamil olan bir salâvat-ı merhameti, in'am-ı ihsan et. **"ve sellim selâmen tâmmen"** Bütün dünya ve ahiret üzüntülerinden salim yap, selametleri yap. **"alâ seyyidinâ ve Mevlâna Muhammedinillezi tenhallû bihil'ukad"** Muhammed Sallâllâhû Aleyhi vessellem'e, bu salat-û selam ki onunla sıkıntılar açılıyor, ukdeler açılıyor, müşküller fasloluyor. **"ve tenfericu bihil'kurab"** Kûrap; zahmettir. Üzüntüler, O'nun şefaati ile açılır. **"vetukdâ bihil'havâic"** Bütün ihtiyaçlar, O'nun şefaati ile yerine gelir. **"ve tunâlû bihir'regâib"** Maksatlara O'nun himmetiyle, O'nun delâletiyle, O'nun şefaatiyle varılır. **"ve hûsnûl'havâtim"** Hûsn-ü hatime; sonu güzel gelmek. **"ve yûsteskal ğamâmû bivechihil kerim"** O'nun mübarek yüzünün bereketiyle bulutlar gelir, nimetler yağmurlar gibi akar. **"ve alâ âlihi ve sahbihî fî kulli lemhatin ve nefesin bi adedi kulli mâlûmin lek."**

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ 11-

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhi vessellem söyle, de ki; Yeryüzünde gezin de peygamberleri tekzip edenlerin akıbetlerini görün. ثُمَّ انظُرُوا Ondan sonra dikkatle bakınız, tefekkür ediniz. كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ Tekzip edenler, peygamberleri tekzip edenlerin hali ne oldu? Ey Peygamberan-i İzam'ı, ey Rasûl-û Ekrem'in emrini tahkir eden, gözünü aç da etrafına bak. Tekzip edenlerin neler geldi başlarına?

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ 12-
لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ

Azamet-i İlâhiye'ye ibretle bakmak için diyor ki; "Semâvatın içindeki mahlûkat, bir karış yer boş değil hepsi ibadet ile meşguldür, yerin içinde, denizler de dâhil. Sor bu münkirlerden yerdeki ve gökteki mahlûkları halk eden kimdir? İdâre eden, yaşatan kimdir, zamanı gelince öldüren kimdir? قُلْ لِلَّهِ Hepsi Âllâh-û Teâlâ'nındır." Yalnız "vardır" demek, iman için kâfi değildir. Bugün her tarafta, "Âllâh vardır" diyenler çoğunlukta fakat arkasından İsâ Aleyhisselam'ı ve Üzeyr Aleyhisselam'ı isnât ediyor. Ehl-i Sünnet vel Cemaat'ın dediği gibi, inandığı gibi "Âllâh var" demek, hakiki iman oluyor.

Yazmış, hükmetmiş Âllâh, عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ nefsine rahmeti iltizam etmiş. Kimse Âllâh'a, bir şeyi hükmetmez. Âllâh, nefsine rahmeti iltizam etmiş. Derhâl cezalandırmaz, zaman bırakır tevbe etmesi için. Eğer derhâl cezalandırırsaydı, o zaman rahmete icabeti olmazdı. لِيَجْمَعَنَّكُمْ Lâ'm'ı kasemdir. Ondan sonra Âllâh CelleCelâlûhû, bütün mahlûkatları toplar. İLÂ, lâ'm mânâsınadır yahut da tekit içindir. Yâni **liyevmil kıyameh**, kıyamet günü de bu mahlûkatın hepsini, Âllâh CelleCelâlûhû toplar hatta mükellef olmayan mahlûkat bile. Meselâ boynuzlu olan koyun, boynuzsuz olana zulüm etmiş ise o da hazır olur. Mahlûkatın arasındaki zulüm tamamen faslolar. Ondan sonra mükellef olmayanlar toprak olur gider. لَا رَيْبَ فِيهِ Onda şekk-ü şüphe yok.

الَّذِينَ حَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ Onlar ki nefislerini, dünyada hasarete sevk etmişler. Azab-ı İlâhiye'ye maruz bırakmışlar. فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ Onlar elbette Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'e ve Kur'an'a iman etmezler. Küfr-ü inkâr olduğundan azaba maruz kalmıştır. Ona, vâz-ı nasihat fayda vermez iman etmezler.

وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ 13-

وَلَهُ Yine Âllâh-û Teâlâ'nın azâmetine, tevhidine delâlet. Âllâh'a mahsustur النَّهَارِ وَاللَّيْلِ مَا سَكَنَ فِي gece de gündüz de yalnızlık da çokluk da her yerde sakin olan bütün mahlûkat, Âllâh'ın mülk-ü mahlûkudur. İradesi ile halk olmuştur, vakt-i muayyeni vardır. Vakt-i muayyeninde gelir, vakt-i muayyeninde gider. وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ **Semi'**dir Âllâh, hepimizin, bütün insanların sözünü işitiyor. **Âlim'**dir, Âllâh yaptığımıza muttalidir, ahvalimizi bilir. Mükâfât-ı mücazat O'nun elindedir.

قُلْ أَغَيَّرَ اللَّهُ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعَمُ وَلَا يُطْعَمُ 14-
قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمَشْرِكِينَ

Kureyşliler, Rasûl-û Ekrem'e dediler ki; "Âbâ-u ecdadının dini niye bıraktın? Böylece vefasızlık yaptın" dediler. Buna karşılık Cenâb-ı Hak, Habibine bildiriyor. Böyle diyecekler, cevapları budur. قُلْ Onlara söyle, böyle diyenlere; أَغَيَّرَ اللَّهُ وَلِيًّا "Ben, Âllâh'tan gayri bir adamı kendime dost, mabud mu itti haz edeceğim? Ancak mabudum bilhak Âllâh'tır. Ondan başka bir mabud mu itti haz edeceğim, böyle mi istiyorsunuz? فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ Bu semâvat-ı ardı yoktan halk eden, sonra وَهُوَ يُطْعَمُ وَلَا يُطْعَمُ bü-

tün mahlûkatına it'am eden. Bütün mahlûkat, O'na muhtaçtır. Âl-lâh Es-Samed'dir, her mahlûk O'na muhtaçtır. O hiçbir şeye muhtaç değildir, muhtaç olan Âllâh olmaz. **وَهُوَ يُطْعَمُ** Kâffe-i mahlûkata it'am eder. **قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ** O'na it'am edilmez. **وَلَا يُطْعَمُ** Yine onun bakiyesidir onlara cevap budur. "Ben Âllâh tarafından emrolundum." Emir bu; **أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ** Müslümanların evveli ben olurum, her bir peygamber ümmetinden evvel iman etmiştir. Bana emretti Âllâh, Müslümanın evveli olayım, **وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ** müşriklerle beraber bulunmayayım. Âllâh'ın emri budur. Hâlik'im budur. Fâtırıssemâvat O'dur. Bütün kâinata it'am eden O'dur. Kimseye muhtaç olmayan O'dur.

قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ 15-

قُلْ إِنِّي أَخَافُ Bilirim ki korkuyorum. **إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي** Eğer Rabbi-me isyan edersem, sizin dediğiniz gibi. **عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ** Azim olan kıyamet gününün azabından korkuyorum. De ki; "Şayet Rabbime isyan edersem, kıyamet gününün azabından korkarım."

مَنْ يُصْرِفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ 16-

مَنْ يُصْرِفْ عَنْهُ Her kim ki **يُصْرِفْ** ondan çevrilirse, **عَنْهُ** o günün azabı. Kıyamet gününde kimden ki azap çevrilirse, Azab-ı İlâhiye giriftar olmazsa, **يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ** **Âllâh** CelleCelâlûhû ona büyük bir rahmet yetiştirir. Azabını kimden çevirmişse, ona büyük bir rahmet etmiştir. Azabını çevirmek için de Âllâh ve Rasûlüne iman etmek lâzım gelir. **وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ** İşte **fevz-i mübin**, büyük bir nimet budur. Yine müdellel olarak göz önüne koyuyor. Tabii kime kismet

ise ona olur. İlim de bunun gibi kismettir. Kime kismet ise o arar bulur, kismet olmanın aramaz bulmaz. Bu Kur'an dersi büyük bir kismettir. Evrâd ile Ezkâr kismettir. Kimin kismet ise memnuniyet ile alır, devam eder okur. Kismet olmanın bırakır okumaz. Cebir yok ihtiyarlardır, kismettir. Kimin kismet ise o arar bulur. Mevlâna diyor; "Herkesin kafasında bir bekçi var. Cenâb-ı Hak'tan anlatmak için."

وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بُضْرًا فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ 17

Eğer **Âllâh** CelleCelâlûhû, size bir fenalık olur, sıkıntı, hastalık, darlık verirse فَلَا كَاشِفَ لَهُ (yâni **felâ radia lehû**) hiç kimse o sıkıntıyı kaldıramaz. إِلَّا هُوَ Yine O'dur. Sıkıntı zamanında herkes hemen hemen "Âllâh" diyor. Sıkıntı zamanında elini kaldırır tazarru eder, ferah zamanda ehemmiyet bile vermez. Size bir sıkıntı meshederse ancak O'dur keşfeden. وَإِنْ يَمْسَسْكَ Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, size bir hayır, ihsan-ı in'amı kismet ederse فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ yine O'dur. "**lâ mania limâ e'tayte, vema mu'tiye limâ menâ'te**" Âllâh'ın verdiği kimse mâni olamaz, Âllâh'ın aldığı da kimse engel olamaz. Her şeye, sıkıntıya, kudrete, fakirliğe de zarurete de muktedir O'dur.

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ 18

Mahlûkatın üzerine hüküm sahibi O'dur, kahreden O'dur, muktedir O'dur. وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ Hakimdir, her

şeyi yerli yerinde halk etmiş. Habir'dir; haberdardır, kalbe geleni bilir.

Şahit de istemişler. "Efendim, şahidin var mı bu dâvâ için." Ben peygamberim dedikten sonra şahit istiyorlar. Bu adamların malûmatları yoktur, ağzına geleni söylüyor. Fakat zamanımızdaki münafıklar ta'n-ı teşyi ile söylerler meydana çıkartmazlar, yoksa cevaplar mevcuttur.

19- قُلْ أَى شَىْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْنَكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنِّى بَرَىءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ

Bundan daha büyük şahadet olur mu? Âllâh-û Teâlâ'nın, Rasûlüne verdiği bu mucizeler, bu mucizelerin her birisi birer şahittir. Her mucize, Rasûl-û Ekrem'in bir şahididir. **Âllâh**, قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ bizimle aramızda şahittir ki ben, O'nun hak peygamberiyim. وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ Bu Kur'an-ı Azîmüşşân'ı, Âllâh bana vahyetmiş, en büyük şahit budur, kıyamete kadar bakidir. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'in şahidi olan Kur'an-ı Kerim, kıyamete kadar bakidir. لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ Kur'an'ı bana vahyetti, hem size nasihat edeyim, hem de Kur'an, benden sonra kime baliğ olursa, Kur'an okunduğu zaman kim onu işitmişse! İşte o Kur'an, şahittir benim nübüvvetime. Bu Kur'an'a ittibâ etmek mecburiyetindedir ve beni görmüş gibidir. Efendim, Kur'an'dan başka bir kitap gelmez. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'den sonra, bir peygamber olmaz. Öyle bir peygamber gönderdi ki O'nun ahkâmı her memlekette, her yere câri olur. Bir de bu kitap her yerde câridir.

“Belega” diyor ya, kime bâliğ olursa aynen beni görmüş gibidir ve Kur'an'ı dinlemek lâzım gelir. Velew ki bu Kur'an, bir cihazla da gelir bize baliğ olursa yine Kur'an'dır. Yine Rasûl-û Ekrem'i görür gibi oluyoruz, yine dinlemekle mükellefiz. Mûsâ Aleyhisselam, Medyen'den Mısır'a sefer ederken gece karanlığında baştanbaşa nurlanmış bir ağaç görmüş, hayret biraz yakın oldu. Baktı ki **“inni ene Rabbûke ya Musâ”** sadâ geldi. O ağaçtan çıkan sadâ, Âl-lâh kelamı olursa, Âllâh CelleCelâlûhû de bize Kur'an'da beyan etti. Makine, cihazdan çıkan sedâ, yine Âllâh'ın kelâmıdır. Orada okuyan adamın lisanından buraya geliyor. Onun için bu Kur'an, herhangi bir şekilde olursa olsun, nereye yetişirse aynen Rasûl-û Ekrem'i görmüş gibidir. Bu Kur'an, dost-u düşman memleketlerinde radyo, televizyon ve cihazlarıyla her tarafa sedâ veriyor. Her tarafa tebliğ edilmiş oluyor. Her nerede, kim tarafından dinlenmiş ise mükellef oluyor. Kabul ederse Mü'min olur, kabul etmezse kâfir olur. Eğer duymadı dinlemeseydi, şahikân-ı cebel gibi olurdu. “Bir peygamberi duymadım, Kur'an'ı işitmedim” diyebilirdi. Bu bir özür oluyor fakat bugün özür kalmıyor. İşitiyorsun, Kur'an'ı tamam. İnaniyorsun tatbik et, amel et. Mademki işittin, mecbursun onu aramaya.

اَنتُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةً أُخْرَى Rasûl-û Ekrem; “Onlar benim şahitlerim. Kur'an benimle sizin aranızda Âllâh-û Teâlâ şahittir. Hak rasûl olduğuma şehadet eder.”

قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ “Ancak mabud birdir, sizin yaptığınız şirkten ben beriyim. Siz, Âllâh-û Teâlâ ile beraber başka ilâhlar bulunduğuna gerçekten şehadet eder misiniz? “Ben şehadet etmem” de. O ancak bir tek ilâhtır.

Benim, O'na eş tuttuklarınızla hiçbir alakam yok, tamamen beriyim.

Kur'an-ı Azimüşşân Vahy-i İlâhi, hıristiyanlarla Yahudiler, ulemaları diyelim. Onlar, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'in ahvalini, evsafını Tevrat ve İncil'de okuyor biliyorlardı. Fakat o zaman iş başında bulunan (şimdiki ıstılahla diyelim din adamları.) Bu din adamları, onlardan birçok para alıyorlardı. Eğer onlar, bu hakikatleri itiraf etselerdi, bu paralardan mahrum kalacaklardı. Öyle ise "biz alacağımızı alalım, sonrası ne olursa olsun" dediler. Bu ayet, işaretler onlara. Cenâb-ı Hak buyuruyor ki;

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ Kitap ki Tevrat-ı İncil'dir o zaman. Onlara kitap indirdiğimiz yahudi ve hıristiyanların din adamları, يَعْرِفُونَهُ Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'i halis tanısaldı. كَمَا Nasıl ki bir insan kendi oğlunu birçok çocuklar içinde tanıyor, bunlar da aynen Rasûl-û Ekrem'i böyle bilirler. Hatta Ömer İbni Hattab Radiyâllâhû Anh, Abdullah Bin Selam'a demiş. Abdullah Bin Selam Radiyâllâhû Anh, ulema-i yahudiden idi. İman ettikten sonra çok yüksek dereceye yükselmiştir. Demişki; "Ayetteki gibi كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ evladını tanıdığı gibi beni tanır, sen nasıl anlıyorsun bunu?" "Efendim evet, ayet tamamdır fakat ben daha fazla biliyorum. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'i evladımdan daha ziyâde kuvvetle biliyor inanıyorum. Ben ve anası evladımı biliyoruz fakat muhtemeldir ki anası bir hata etmiştir de benden değildir. Benim kalbime Muhammed Sallâllâhû Aleyhives-

sellem için böyle bir şüphe, az da olsa bir tereddüt gelmiyor, gördüğüm inandığım gibi hêzâ Nebiyyullâh.”

فَهُمْ لَا هُسرَانَا گirenler, inkâra گirenler لَا هُسرَانَا انْفُسَهُمْ elbette iman etmezler. Çünkü hasaretle lekelenmişlerdir. İman iktisab olunacak şeyi kaybettikleri için.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ 21-

Kimdir ki daha zalim, ondan daha ziyâde zalim yoktur ki Âllâh-û Teâlâ'ya iftira eder, şerik yapar. Bundan daha zalim kimse var mıdır? Âllâh'a iftira edenlerden ziyâde zalim kimse var mıdır? أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ Yahut da onun ayetlerini tekzib eder. إِنَّهُ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû لَا يُفْلِحُ iflah etmez, azaptan halas etmez. الظَّالِمُونَ O zalimler felâh bulmazlar.

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا آيِنَ شُرَكَائِكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ 22-

Ey Habibim, ümmetine bildir de kıssadan hisse alsın. O gün ki نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا hepsini mahşerde toplayacağız. Neşir; kabirden kalkmak. Haşir; toplanmak. Hesap için, kıyamet için topladığımız zaman. ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا Sonra da Âllâh'a şerik olanları tehekküm kabilinden, melek lisanından derler ki; آيِنَ شُرَكَائِكُمُ “Hani nerede sizin şerik ortak sandığınız? Âllâh-û Teâlâ'ya şerik, ortak sandığınız ilâhlarınız” diyeceğimiz gün.

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ 23-

إِلَّا أَنْ Sonra onların fitnesi, cevabı, mazereti. ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ Dediler, وَرَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ cevapları inkâra düştüler. "Âllâh'a kasem ederiz .Ya Rabbi ,biz şirk yapmadık "diyecekler. Böyle olunca diller tutulur ,başlar azalar söylemeye. Her aza diyecek; "Ya Rabbi, filan günde filan işte beni sarfetti." Azalar başlar, ona şehadet etmeye. Azalarına bu defa; "Niye şehadet ediyorsun, sen benim azamsın." "Her şeyi konuşturan Âllâh, beni de konuşturdu seni böyle söyledim" diyecek.

أُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ-24

أُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ Ey Habibim, bunların hamakatını görüyorsun nasıl tekzib ediyorlar. Dünyada şirk, şerik yapmış. Burada "yapmadım" diyor, وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ yaptığı iftirayı. Nefislerine karşı nasıl yalan söylediler, uydurdukları putlar da nasıl ortadan kayboluverdi.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفَى-25
أَذَانِهِمْ وَقَرَأُوا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّى إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ
يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

Hâlik-i Kâinat, emrediyor Habibine. Ey Habibim, Kureyşiler içlerinden seni Kur'an okurken dinleyenler var. Müşriklerden biri diyor ki; "Okunanlar evvelkilerin, Tevrat-ı İncil'den alınan hikâyelerden bahsediyor, Esâtir'ul evvelindir" demiş. Ebû Süfyan da; "Bunun fesahat-ı belagatı var, hakikat görünüyor içinde." Ebû Ce-hil de demiş ki; "Sakın böyle söyleme, bunu itiraf etmektense

ölüm bize bundan ehvendir.” Hepsinin söylediği başkadır. Simâ, simâ-i kabul olmalıdır. Gidip de bakalım tecrübe edelim şeklinde olmamalıdır. Buyuruyor ki Habibine Cenâb-ı Hak, onların bu hal-lerini, gayipten haberdır.

مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ مِنْهُمْ Onlardan, Kureyşilerden bir kısmı var ki Kur'an-ı Azimüşşân'ı senden dinler fakat niyeti iman değildir. Çünkü onların kalplerinde imansız gideceklerine dâir Hük-m-ü İlâhi zuhur etmiş. وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً Biz Azimüşşan, onların kalplerinin üzerine perde yapmışız ki Kur'an-ı Azimüşşân tesir etmiyor. أَنْ يَفْقَهُوهُ Tefekkuf için perde yapmışız, anlamazlar Kur'an'ı. Demek ki Kur'an'ı kâfir anlamadığı gibi, münafık da anlamaz. Okumuş olsun, Arapçayı bilmiş olsun, yine anlamaz Kur'an'ı çünkü kalplerinde perde vardır. Kur'an'a münkir olan hoca da olsa, profesör de olsa Kur'an'ı anlamaz bilmez. Kur'an'ı, kalbinde iman dolu olan bir kalp sahibi anlar bilir. وَقَدْ أَذَانَهُمْ وَقَرَأَ Biz Azimüşşan, onların kulaklarına da sağırlık koymuşuz, söz oraya girmez yahut tesir etmez. EY HABİBİM, MÜTEESSİR OLMA ONLARIN İNKÂRINDAN. BÜTÜN MUCİZELERİ DE GÖRSELER لَا يُؤْمِنُوا بِهَا yine iman etmezler. Çünkü küfür üzerine halk olmuş, lâzım olduğu yere gideceklerdir. كُفْرُنُوعَ إِذَا جَاءُوكَ Küfrünü ileri götürür, sana karşı karşıya gelir inkâr etmeye, يُجَادِلُونَكَ mücadele ediyor seninle, yâni evinde, cemaatinde söylemiş onunla iktifa etmiyor, senin huzuruna da gelir inkâr etmeye başlıyor. KÜFÜRDE KALANLAR, KUR'AN HAKKINDA BİR ŞEY DİYEMEZ DE “Bu kitapta olanlar ancak eskilerin efsanelerinden başka bir şey değildir” derler.

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْعَوْنَ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ -26

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ Onlar halkı nehy ediyorlar, Kur'an'a ve Rasûl-û Ekrem'e ittibadan men ederler. وَيَنْتَوْنَ عَنْهُ Kendileri uzaklaşıyorlar, halkın içinde tâbi olmak isteyenlere de mani olup bırakmıyor engel oluyorlar. Hem halkı men ediyor Kur'an'dan, kendisi de uzaklaşıyor. وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ Onlar, bu hareketleriyle ancak nefislerini helâk ederler. وَمَا يَشْعُرُونَ Haberleri yok, farkında değildirler. Bu halleri, Rasûl-û Ekrem'e düşmalık değil, doğrudan doğruya kendi nefislerine düşmanlıktır. Ebedi olan helâke sebeptir.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُفِّقُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بَيِّنَاتٍ 27- رَبَّنَا وَتَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

وَلَوْ تَرَى Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem eğer görsen hallerini. إِذْ وُفِّقُوا عَلَى النَّارِ Cehennem onlara arz edildiği zaman onların hali ne hüznün, ah-û figan. فَقَالُوا Diyorlar; يَا لَيْتَنَا "Keşke, نُرَدُّ ah nolaydı! Dünyaya geri döndürülseydik de bundan böyle iman eder müslüm olurduk. رَبَّنَا وَلَا نُكَذِّبُ بَيِّنَاتٍ رَبَّنَا Rabbi-mizin ayetlerini tekzip etmezdik." وَتَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ "Mü'minlerden olsaydık" dediklerini görseydin. "Ya Rabbi! Bir âlem daha yap da bizi götür de biz iman edelim" duaları bu.

بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ 28- وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ Zâhir olmuş onlara, evvel gizledikleri küfr-ü şirki görüyor, karşılırlarına çıktığı bizâr oldukları için böyle söylerler. Şayet geriye döndürülselerdi, yine nehy edildikleri şirk ve isyana avdet edeceklerdi. Zira va'dlerinde yalancdırlar. وَلَوْ

رُدُّوْا Eğer onlar reddedilirse faraza Âllâh-û Teâlâ, bu duâyı kabul etse de bir dünya halk etse, bunlar da o dünyaya iade edilse, وَانَّهُمْ لَكَاذِبُونَ aynen yine bu hale avdet ederler. Onlar bu fikir, temenni de kâzibtir, yalancıdırlar.

وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ -29

وَقَالُوا Onların söylediği (kâfirlerin, münafıkların) evvel nasıl inkâr etmişlerse, bugün de odur, kıyamete kadar da odur. إِن هِيَ “Ancak bizim dünyadaki hayattır, bu dünyadaki hayattan ibarettir. Bir daha dirilecek, ba’s olunup bir daha hayata gelecek değiliz” derler, ahireti inkâr ederler. Hatta daha da ileri giderek, “Kimse gelmiş mi oradan?” derler. وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ “Biz haşra gönderilmeyeceğiz, haşra gönderilecek değiliz” diye inkâr ederler.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا -30
قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

وَلَوْ تَرَى Ey Habibim, onların halini görsen vakıf oldukları zaman Huzur-u İlâhî’de, mahşerde. Bir tarafta cehennem hazır oluyor, o zaman cehennem bu kâfir münafıklara, قَالَ “Sen dünyada bunu inkâr ederdin. Bu hak değil miymiş!” buyuracak. قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا “Evet ya Rabbi! Kasem ederiz Cenâb-ı Hakk’a, haktır biz hata etmişiz. Rabbimiz hakkı için evet” diyecekler. O vakit, itiraftan sonra da قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ “Bu dünyada yaptığınız küfürden dolayı, bugünkü azaba

giriniz. Tadınız! Siz buna inanmıyor, küfrediyordunuz.” buyuracak Cenâb-ı Hak.

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا -31
يَا حَسْرَتْنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ
أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ

Âllâh-u Teâlâ'ya kavuşmayı tek-
zib edenler, muhakkak ki hüsranda kaldılar. حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ Ey hasret-i
Kıyamet ansızın geldiği zaman, قَالُوا يَا حَسْرَتْنَا nedamet! Dünyada ne kadar gaflet ile geçirdik,
عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا ısrar ettik küfürde, âmal-i salihayı bıraktık.” وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ
Hatalarını, günahlarını omuzlarına arkalarına yüklenecekler. (Mi-
saldır bu.) **“yevme tûbleseâir”** Bütün esrarlar meydana çıkıyor.
أَلَا Arkasına almış yükünü, Huzur-u İlâhî'ye çıkıyor. بAKIN, ne kötü o yüklenecekleri şeyler.

وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ -32
أَفَلَا تَعْقِلُونَ

Yukarıda onlar dediler ki; “Dün-
yanın hayatı, hayat odur, ahiret yoktur.” Ona cevaptır. “Dünya-
nın hayatı, ahirete nazaran oyundan başka bir şey değildir. وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ Hayat-ı dünya bundan ibarettir”
diyor aldanmayın. Kasem ederim Âllâh'a! Ahiret, Âllâh'tan kor-
kanlar için. En hayırlısı, dâr-ı ahirete çalışmaktır. Niçin taakkul
etmiyorsunuz, tefekkür etmiyorsunuz? Ahiretin, dünyadan efdal
olduğuna hâlâ aklınız ermeyecek mi?

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ

Ayet-i Kerimenin sebep-i nüzulü. Başta Ebû Cehil olmak üzere müşriklerin ileri gelenleri Dârunnedve'de toplanırlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem hakkında ağzına gelenleri söylerlerdi. İçlerinden birisi söz alarak, "Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem, 40 sene aramızda doğru söylediğini, hepimiz Muhammed'ül Emin olduğunu bilir ve tasdik ederdik. Yalan işitmedik, böyle olduğunu da biz söylüyorduk. Siz niye böyle değiştiriyorsunuz?" demiş. Bunun üzerine Ebû Cehil cevaben; "Bizim itirazımız onun şahsına değildir. Onun tebliğ ettiği bildirdiği kitabadır. Biz, onu inkâr ediyor inanmıyoruz." Hâlik-i Kâinat, Habibine bildiriyor. "Ey Habibim, onların inkârı doğrudan doğruya banadır. Sen müteessir olma."

قَدْ نَعْلَمُ Biz Azîmüşşân biliyoruz, إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ seni mahzun ediyor. الَّذِي يَقُولُونَ Onların sözleri sana değil elindeki kitaba. İnkârları seni mahzun ediyor. فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ Onlar seni tekzip etmiyor, belki beni tekzip ediyor. وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ Amma zalimler bile bile Âllâh'ı, ayetlerini inkâr ediyorlar. Seni değil, ayetleri inkâr ediyorlar.

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأَوْدُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مَبْدَلٍ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَائِ الْمُرْسَلِينَ

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ Ya Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem, yemin ederim ki senden önce gelen peygamberler de

tekzip olunmuşlardı. فَصَبَرُوا Onlar sabr-ı tahammül ettiler. عَلَى yaptıkları tekzip, onların yaptığı tekzip üzerine sabr-ı tahammül ettiler. حَتَّى أَتَيْهِمْ نَصْرُنَا وَأُودُوا Üzöldüler onlar, tâ bizim yardımımız onlara gelinceye kadar. Bizim yardımımız gelinceye kadar sabr-ı tahammül ettiler. Sen de sabr-ı tahammül et, yardımımız gelir sana. وَلَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ Âllâh-û Teâlâ'nın kelimesine, va'dine tebdil-i tēğyir olmaz. Va'di budur ki; Enbiya ve Evliyasına nusret yapar, düşmanlarını helâk eder. وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ رَبِّائِ Peygamberan-i İzam'ın ahvalinden bunu sana bildirdim. Hâlik-i Kâinat, bu ayette Habibine serzeniş gibi yapıyor. Diyor ki; "Hüküm benimdir, emir benimdir. Bunların iman etmelerine yol yoktur. Ne kadar mucize görseler yine iman etmezler. Öyleyse sen teslimiyet göster, başka bir şey mucize isteme."

وَأِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بَايَةٌ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ 35-

Bunların dinden i'razı sana ağır gel-se bile, sen bunu izale edemezsin. EĞER gücün yeter-se yerin dibinden, denizlerden bir menfez aç ve bir merdiven kurarak semaya çıksan, bütün delilleri dışarıya çıkarsan göstersen onlara yahut merdiven gibi bir şey yapsan. Gökteki ay-yıldızları, melekleri azametime dair onlara getirip göstersen! Yine iman etmezler çünkü iman yolu onlara kapalıdır. Sen hangi ayet-i mucizeyi getirsen, iman ettiremezsin. EĞER Âllâh isteseydi,

hidayet üzerine cem ederdi. **فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ** Cahillerin talebi gibi yapma. Herkes neye halk olmuşsa, o yol ona kolay geliyor, onu takip eder, ona yetişiyor. Cehennem ehline kolay gelmiyor, ağır geliyor. Cennet ehline de bu yol kolay geliyor” buyuruyor Hâlik-i Kâinat, Habibine.

إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ-36

إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ Ey Habibim üzülme. Senin davetine icabet edenler o kimselerdir ki **يَسْمَعُونَ** yâni simâ-û kabul ile senin sözünü dinler, itâat ederler. **وَالْمَوْتَى** Ölü olanlar; kalbinde Zikrullah olmayan, hele kâfir müşrik olanlar. Onlar, ölü gibidir. Ölüye işittirme imkânı yoktur.

Ancak hakkı işiten, kalbi uyanık olanlardır. Onların hali de **وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ** kıyamette, Cenâb-ı Hak onları da kabirden çıkarır mahşere hazır eder fakat cezasını görür. **ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ** Âllâh'ın emrine rucû ederler. Cenâb-ı Hak, onlara lâîk olan cezayı verir.

Huzur-u Saadette dediler ki; Bu Safâ dağı bize altın olsa dediler. Bir kısmı, “Mekke iki dere arasındadır bu dereler ortadan kalkıp geniş olsun, sahra olsun.” Bir kısmı da; “Melekler gelsin sana şahit olsun” diye ayrı ayrı tekliflerde bulundular. Âllâh! Her şeye muktedir olup her şeyi yapabilir. Buna ihtirah derler. “Bunlar olursa iman edeceğiz” diyorlar. Rasûl-û Ekrem duasıyla bunların birisi olsaydı, yine iman etmezlerdi. İman etmediklerinden dolayı da hepsi helâk olurdu. Hâlbuki onların sülbünde Mü'minler var, nitekim sonra zuhur etti. Onun için Cenâb-ı Hak, bu ihtirahı kabul etmedi merhamet ettiğinden dolayı.

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً - 37
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ “Niçin bir ayet nazil olmuş, Safa Dağı altın olmuyor Rabbinden?” قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً “**Âllâh**, muktedirdir onların istediklerini yapmaya لَا أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ amma çoğu bilmezler menfaatini. Onların menfaati, bu mucizelerin indirilmediğindedir.

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمٌّ أَمْثَالُكُمْ مَا - 38
فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

Yeryüzünde herhangi, Tekit içindir. وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ “**yedübbü alel ardı**” yeryüzünde yürüyen bütün mahlûklar, وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ havada uçanlar, kanatlarıyla havada uçanlar. Biliniz ki onlar hepsi, Âllâh-û Teâlâ’nın bir kavm-i ümmetidir, cemaatidir أُمٌّ أَمْثَالُكُمْ sizin gibi. Âllâh, onları da yoktan halk etmiş. Halk ettikten sonra iâşe ediyor, idâme ediyor. Eceli geldiğinde gider. Bütün hayvanlar da sizin gibidir.

Terk etmedik, biz Kitabullah’ta, Levh’il Mahfuz’da ve Kur’an’da bunların ahvalini, hepsini beyan ettik. ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ Bu hayvanlar da sonra Huzur-u İlâhi’ye, haşra gelirler. Haşra niçin gelirler? Orada da hesap var. Boynuzlu olan bir koyun, boynuzsuz olana zulüm etmişse, boynuzlu olarak zulmedene kisasını yapar. Ondan sonra “**yâ leyteni küntü tûra-bê**” Emr-i İlâhi zuhur eder, onlar toprak olur hesap kitap olmazlar. Hak, haktır. Hakkını alır, azabı olmaz.

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمُّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَاءِ اللَّهُ يُضِلِّهِ 39-
وَمَنْ يَشَاءُ يَجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا Onlar ki Kur'an-ı Azimüşşân'ı tekzip ediyorlar. صُمُّ وَبُكْمٌ Kulakları hakkı işitmez, dili de hakikati söylemez. Tekzip edenler eğer ki dünya umurunda her şeyi bilir fakat hakikate gelince Âllâh, kulağına işittirmez ve dili de hakkı söylemez. **Âllâh**, kimin idlalini isterse idlâl eder, dalalete götürür. وَمَنْ يَشَاءُ Kimin isterse Âllâh, hidayetini يَجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ doğru yolun üzerine getirir ve o yolda hareket eder.

Hâlik-i Kâinat emrediyor. Münkiirlere karşı, ehl-i Mekke'ye karşı tevbihtir. Fakat bütün mahlûkata karşı hitap ediyor. Âllâh CelleCelâlûhû diyor ki;

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَيْكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ 40-
كُنْتُمْ صَادِقِينَ

قُلْ أَرَأَيْتُمْ Eğer Âllâh'ın azabı, size dünyada gelirse mesela zelzeleler, hastalıklar, azaplar başınıza gelirse السَّاعَةُ أَوْ أَتَتْكُمُ yahut kıyamet koparsa başınıza, أَغَيْرَ اللَّهِ "Ne kadar kâfir olursa olsun, sıkıntı zamanında "Âllâh!" diyor. Eğer başınıza bir belâ musibet geldiyse, إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ eğer doğru iseniz başka bir mabut var yahut da İsâ Aleyhisselam'a şerik koştüğunuzdan niçin onları çağırmiyorsunuz da Âllâh diye çağırıyorsunuz?

بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ 41-

فَيَكْشِفُ Ancak Âllâh-û Teâlâ'yı niyaz edersiniz. مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ Âllâh da istediği zaman, isterse o belâları başınızdan def eder. وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ O zamanlarda, Âllâh'a şerik yaptığınız şerikleri unutursunuz. Sıkıntılar zamanında ne puta dayanıyorsunuz, ne İsâ'ya, ne Üzeyir'e ancak Âllâh diyorsunuz. Eğer doğru ise, bunlar mabut ise niçin onlara dayanmıyorsunuz? Belki o zaman herkes Âllâh diyor.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَآخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ
يَتَضَرَّعُونَ

Biz Azîmüşşân, أَرْسَلْنَا senden evvel birçok peygamberleri gönderdik, فَآخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ ahzettik onları. O halkı بِالْبَأْسَاءِ sıkıntılarla, şiddet ile الضَّرَّاءِ hastalıkla sizden evvel çok peygamber gönderdik. Peygamber gönderdiğimiz insanlara da sıkıntılar, müşkülâtlar verdik. لَعَلَّهُمْ Belki Âllâh'a tâdarru ederler, yalvarırlar, iman ederler. Olur ki şirkten yüz çevirir, tevbe ve istiğfar ederler diye darlığa, sıkıntıya, hastalığa uğrattık.

فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ
الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Bu musibetler başlarına geldiği zaman niçin pişman olmadılar, tâdarru edip Âllâh'a yalvarmadılar? تَضَرَّعُوا Amma kalplerde kasavet hâsıl olmuş idi. وَزَيَّنَ لَهُمُ Şeytan onların yaptığını tezyin etmiştir, kendilerine hoş göstermişti. Tazarru etmediler.

فَلَمَّا نَسُوا مَا دُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا-44
فَرَحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ

Eğer dünyanın mal-ı serveti, Âllâh'ın emri yolunda sarf olursa nimettir. Eğer Âllâh'ın yolu hilafında sarf olursa elbette azaba sebeptir. İşte bu kavimler, Âllâh'a tazarru etmedikleri için biz de onlara mâl-û nimet verdik. Ne zamanki terk ettiler, onlara yapılan vaz-ı nasihatı. DÜNYANIN hazineleri, refah ve nimetlerini onlara açtık. Mal ve servet sahibi olsunlar, "Âllâh" demeye vakti kalmasın. Batarla, ki-birle, azametle, mal-û servetle güvensinler. İMA OÜTÖA AÖDÖNÖHÖM ÖÖÖÖÖ Refahla tam ferahlandıkları sırada ansızın onları alıverdik. Hepsi bir anda me'yus ve nevmid oldular.

فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ-45

Böylece şirk ve isyanla nefislerine zulmeden kavmin arkası kesildi. Hepsi helâk oldu kimse kalmadı. Rabb'il Alemin olan Âllâh-û Teâlâ'ya hamdolsun ki zalimleri helâk etti.

Mevlâna Celaleddin-i Rumi buyuruyor; "Taatin, hayrın, ibadetin, iyiliğin kapısı açıktır. Açık olmakla beraber herkesin gücü yetmez oraya gelmeye. Açıktır fakat gücü yetmez. Bir padişahın saray kapısı açıktır. Bununla beraber hükümdarın izni olmadan saraya giremez. Kaderin kilidi de ancak Âllâh'ın elindedir. Kitabı alıyor, "ben okuyamıyorum" diyor. Sahibi okumasını istemiyor. Âllâh CelleCelâlûhû, ona irade etmemiştir. İbadet-i taatle meşgul olan

kimse, "ibadet-i taatle uğraşıyorum" diye minnet koyma. Senin değildir, bu iltifatı sana Hâlik'in yapmıştır. O fikri senin kafana o koymuştur. Herkes istediği yere giremiyor. Bal arısına bal yapma kudretini veren Âllâh, yılanı da zehir yapma kudretini vermiştir. Bal sahibi zehir veremez, zehir sahibi de bal veremez. "Ben doğru yoldayım" diye tekebbür etme. "Elhamdülillah" demek iyi olur. Bu sözler iyi faydalıdır eğer simâ-i kabul ile işitip amel edersen, yoluna gidersen iyidir.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ مَنْ- 46
إِلَهُ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيَكُمْ بِهِ أَنْظِرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْذِفُونَ

İNْ أَخَذَ اللَّهُ "Söyleyiniz Arāyüm Ey Habibim, onlara söyle. سَمِعُكُمْ Eğer sizin kulağınız var işitiyorsunuz her şeyi. وَأَبْصَارُكُمْ Eğer gözünüzü kapatır kör ederse, sizin kimin gücü yeter gözünüzü açmaya. وَخَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ Eğer Âllâh, birdenbire kalbinizi hatmederse, kalbinizi kapatır aklınızı izale ederse, ondan gayri kim, hangi ilâh, onları size getirmeye kadirdir? مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ" Âllâh'tan gayri kim yapabilir? Bu kulağı veren, bu gözü veren, bu akli veren ondan başka kimdir?" أَنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ Ey Habibim, böyle beyan ediyoruz ayetleri ki anlasınlar. ثُمَّ هُمْ يَصْذِفُونَ Yine kabul etmiyorlar, yine küfürlerinde devam ediyorlar. Böyle iken yine onlar yüz çeviriyorlar.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَيْكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ
الظَّالِمُونَ

فُلْ أَرَأَيْتُمْ Yine buyuruyor ki yâni ehbiruni, bana haber verin.
 إِنَّ آتِيَكُمْ عَذَابُ اللَّهِ **Âllâh**'ın azabı size gelirse بَعَثَ ansızın, ansızın

bir azap gelirse **أَوْ جَهْرَةً** yahut açık ya gece ya da gündüz böyle bir azap gelirse, **هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ** helâk olan, hüsranda olan zalim olanlardır. Zulmeden kavimden başkası helâk edilir mi?

Kâfirin helâki ebedidir. Mü'minin helâki kabuğu üzerindedir. Helâkten sonra Âllâh CelleCelâlûhû, onun amelini iptal etmez. Onun kabuğunun kırılması, onlarla bulunmasındandır. Hepsı beraber gidiyor fakat birisinin kabuğuna geliyor, diğerinin esasına geliyor helâk oluyor. Nefsine zulmeden iman etmeyenlerdir.

وَمَا تُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ فَمَنْ أَمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ 48-

وَمَا تُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ Enbiyanın vazifesi, Rasûllerin vazifesini beyan ediyor. Peygamberan-i İzâm mahlûktur, beşerdir. Âllâh'ın iradesi ile hareket ediyor, onlara vahiy geliyor. Doğrudan doğruya halk edecek halleri yok, halk eden Âllâh'tır. Peygamberler ancak vesile olur. Göndermiyoruz peygamberleri, gönderiyoruz **إِلَّا مُبَشِّرِينَ** iman edenlere tebşir edici. Cennetle müjdeliyoruz. Âllâh'a, Rasûlûllah'a, Kur'an'a iman edenleri cennetle tebşir ederler. **وَمُنْذِرِينَ** İman etmeyenleri de cehennemle korkuturlar. Peygamberan-i İzâm'ın vazifesi budur. Ne halk eder, ne cehenneme atar, ne de cennete koyar ancak vesile olurlar. **فَمَنْ أَمَنَ** Bir adam, Âllâh-û Rasûlûllah'a iman etti, **وَأَصْلَحَ** **âmal-i salihayı** da başladı yapmaya, **فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ** onlara ne bir havf var, korku var azaptan ne de bir hüznün var kıyamet gününde. Âllâh'ın velileri ne hüznün çekerler kıyamette ne de korku çekerler. Cenâb-ı Hak, iki korkuyu bir kalpte cem etmez. Erhamerrahimin'dir. Bir adam dünyada Âl-

lâh'tan korkmuşsa artık Âllâh, o korkuyu ahirette vermiyor. Çünkü dünyada Âllâh'tan korkmuş fenalık yapmamış, ahirette korkusu yok onun. **وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ** Hüzün, elem de yok. Dünyada hüzün, elem çekiyor. O hüznü dünyada çektiği için, ikinci bir hüzün ve elemi Âllâh CelleCelâluhû, ahirette ona çektirmez.

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ-49

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا Onlar ki bizim âyât-ı beyyinatımızı tek-zib ederler, Kur'an'a iman etmezler, küfürde kalırlar. Bunlara da **بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ** Azab-ı İlâhi mesheder, gaşyeder **يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ** yaptıkları fıskın sebebiyle. Yaptıkları fısk-ı fücür sebebiyle Âllâh CelleCelâluhû onları azap ile giriftar eder.

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem emrediyor. Onlar dediler; "Safa Dağı bize altın olsun, dağlar ortadan kalksın." Sonra dediler; "Nasıl peygamberdir çarşıya gidiyor, yemek yiyor, evleniyor" böyle itirazlar yapmışlar. Onların itirazlarına karşı Hâlik-i Kâinat, Habibine buyuruyor ki;

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ Ben size demiyorum, Âllâh'ın hazinesi hepsi elimin altındadır. Evet, talep ederse Rasûl-û Ekrem, Âllâh verir. Veren Âllâh'tır, Rasûl-û Ekrem değildir. Rasûl-û Ekrem vesiledir, vasıta. **وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ** Size demem ki gaybı bilirim. Vakıa Cenâb-ı Hak, bütün umûr-u gaybiyeyi Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'e bildirmiştir tedricen. Fakat muvafık gör-

düğünü tebliğ edip bildirmiş, muvafık görmediğini bildirmemiştir. Bu benim bildiğim, Vahy-i İlâhi'yledir. Ben gaybı bilmiyorum, Âllâh bana bildirmezse. Ancak vahyi, bildirdikten sonra bilirim.

وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ Ben size meleşim de demiyorum. Ben, size peygamberim dedim. إِنَّ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ Ben tâbî olmam. "illâ" Bana vahiy olana tâbî olurum, onu tebliğ ediyorum. قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ Kör ile gören bir olur mu? Benim vahyimde gözler açılır, körlük kalmaz. Gören ile görmeyen bir olur mu? أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ Niçin tefekkür etmiyorsunuz, Azamet-i İlâhiye'yi anlamak için niçin iman etmiyorsunuz? İnsan tefekkür ederse, tefekkürden tezekkür doğar.

وَأَنذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُم مِّنْ دُونِهِ 51- وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

وَأَنذِرْ بِهِ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem, Kur'an ile inzar et, Kur'an ile korkut, Kur'an'ın vaidleri ile. Kime? الَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ O cemaati, o insanları ki korkuyor, düşünüyorlar ki Âllâh'ın huzuruna çıkacak. لَيْسَ لَهُم مِّنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ Âllâh'tan başka ne bir dost var, ne de bir şefa'at edici var. لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ Onlar takvaya gelirler, memnun olurlar. Yâni senin vaz-ı nasihatın kalpleri katı olan, kalplerinde Âllâh korkusu olmayanlara tesir etmiyor. Ancak kime tesir eder? Kalbinde Âllâh korkusu var, düşünüyor ki bir haşir günü var, Âllâh'ın huzuruna çıkma günü var. O günde ne şefi' var, ne de bir veli var.

Ebû Cehil ve emsallerine yapma, kalbinde iman olanlara nasihat yap.

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا
عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ
فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ

Ayet-i kerimenin sebebi-i nüzulü. Bir gün Kureyşin ileri gelenlerinden bazıları, Rasûl-û Ekrem Efendimize gelmişler. Sûhâyb, Habbab, Bilâl, Ammar, Selman ve İbni Mes'ud Radıyâllahû Anhüm Ecmâin gibi, 30 kadar fakir Müslümanın Huzur-u Nebevi'de oturmakta olduğunu gördüler.

"Ya Muhammed, sen kavminden vazgeçtin de bu fakirlere mi razı oldun? Biz bunların arkasından mı gideceğiz. Bunları huzurundan çıkarırsan, gelir seninle konuşuruz. Belki de sana ittiba ederiz fakat bunlarla bir arada oturmak bize ağır gelir" dediler. Sallâllâhû Aleyhivessellem; "Ben, Mü'minleri kovamam" buyurdu. Bunun üzerine; "Bâri biz geldiğimiz vakit kalkıp gitsinler. Dilersen sonra gelir, yine seninle birlikte otururlar" diye teklif ettiler. Rasûl-û Ekrem bunu kabul etti, Ömer Radıyâllahû Anh da aynı muvafakatı gösterdi. "Tekliflerini kabul et ya Rasûlûllah, bakalım netice ne olur?" demişti. Hatta bu yolda bir mukavelename kaleme alması, Ali Radıyâllahû Anh'a emredilmişti.

Bu ve "mücrimlerin yolu belli olsun" diye ayetine kadar, müteakıb üç ayet-i kerime bu sebeple nazil olmuştur. Bunun üzerine Rasûl-û Ekrem, huzurundan ayrılan Müslümanları yanına çağırdı ve "size Rabbiniz kendine rahmeti farz kıldı" dedi.

Selman ve Habbab Radıyâllahû Anhüm demiştir ki; "Bu ayet bizler hakkında nazil oldu. Rasûlûllah bizimle beraber oturur ve biz kendisine, dizimiz mübarek dizine dokununcaya kadar yak-

laşırdık. İstedikleri zaman yanımızdan kalkarlardı.” Fakat sonra Kehf sûresinde “Rablerine sabah akşam duâ edenlerle beraber, sen de sabret” ayet-i celilesi nazil olunca kalkmadan, kalkmayı terk ettiler. Ve Âllâh Teâlâ’ya hamdolsun ki; “Ümmetimden bir kavim ile beraber nefsimi sabrettirmemi bana emretmeden, beni öldürmedi. Hayat sizinle, ölüm de sizinle” buyurdular.

Diğer bir rivayete göre de fakirlerden bir cemaat, Peygamber Sallâllâhû Aleyhivessellem efendimizle birlikte bulunuyorlardı. Eşraftan bir cemaat, “Cemâatle namaz kılarken biz ileride, bunlar bizim arkamızda dursunlar” diye teklif etti. Ayet-i celile bunun üzerine nazil oldu.

يُرِيدُونَ وَجْهَهُ Rablerinin cemalini, rızasını dileyerek sabah akşam O’na ihlasla duâ ve ibadet edenleri huzurundan kovma. مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ Nasıl senin hesabını onlar çekmezler, Onlarda senin hesabını çekmezler فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ eğer onları huzurundan tard edsen nefesine zulmetmiş olursun, ki bunu Rasulu Ekrem zaten yapmaz. Fakat yapmadan evvel Allah Celle Celaluhu talimat verdi Kendisine.

وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا 53-
أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ

Böylece onlardan bir kısmını diğerleri ile denedik. Fakir Müslümanları, imanda öne geçtikleri için Kureys’in eşrafına tercih ettik. Tâ ki “bunlar mı, o Âllâh’ın aramızdan lütfuna lâıyk gördükleri kimseler?” desinler. Âllâh-û Teâlâ, şükreden kullarını daha iyi bilir değil mi?

وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى
نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ
وَأَصْلَحَ فَإِنَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ

Ayetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman de ki; "Selam sizlere, Rabbiniz nefsinde rahmet (va'dini) yazdı. İçinizden kim cehaletle bir fenalık yapar da sonra tevbe eder salah yolunu tutarsa, muhakkak ki Âllâh Teâlâ, Ğafur ve Rahim'dir.

وَكَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ -55

Bu ayet-i kerimeler bu sebeple nazil oldu.

Böylece ayetlerimizi tafsil ediyoruz. Ta ki suçluların yolu belli olsun.

قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا آتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ
قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ

De ki "Ben, sizin Âllâh-û Teâlâ'dan gayrı taptıklarınıza ibadet etmekten nehy edildim. De ki; "Ben, sizin heveslerinize asla uymam. Uyarsam muhakkak sapmış ve doğru yolu bulanlardan olmamış olurum."

قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَكَذَّبْتُمْ بِهِ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ -57
إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضُ الْحَقُّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ

De ki; "Ben, Rabbim Celle Şânûhû'den bir beyyine üzerindeyim. Beyyine; hakkı, batıldan ayırt eden açık delillerdir. Bazı müfessirlere göre burada maksat; Kur'andır, vahiydir veya akli hüccetlerdir yahut hepsine şamildir. Sizse onu tekzib ettiniz. Çabucak

gelmesini istediğiniz azap benim elimde değildir. (Azabın ta'cil ve tehirinde) hüküm ancak Âllâh-û Teâlâ'nındır. O doğruyu haber verir. Ve O, (doğruyu eğriden) ayırt edenlerin en hayırlısıdır.

قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ
أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ

De ki; “Eğer acele istediğiniz azap elimde olsaydı, iş aramızda çarçabuk biterdi. (Rabbim için gazap edip hemen sizi helâk ederdim.) Mamafih Âllâh-û Teâlâ, zalimleri elbette daha iyi bilir. “Ya Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem, sık sık bizi Azab-ı İlâhi ile korkutuyorsun. Haydi, ukûbetten neye gücün yetiyorsa getir” demişlerdi. Ki bunlar (Rad Sûresi ayet 11) (Kaf Sûresi ayet 18) ve (İnfitar Sûresi ayet 10-12) ayet-i kerimelerinde bildirilen meleklerdir ki “Hafaza Melekleri” denir.

Nihayet birinize ölüm geldiği vakit, elçilerimiz (melekül mevt) artık eksik bir şey yapmaksızın onun ruhunu alırlar. Elçilerimizden murad; Azrail Aleyhisselam'ın yardımcılarıdır. Bunlar, onun emri ile hareket ederler. Bu sebeple canı alan Azrail'miş gibi olur.

Bir hadiste beyan edildiğine göre; “Cenâb-ı Hak, dünyayı Azrail'in önünde küçük bir sofraya gibi yaratmıştır. Alınacak canlar çoksa onları huzuruna çağırır. Hepsini icabet ederler.”

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا
تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا
يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

Gaybın anahtarı onun yanındadır. Onları, ondan gayri kimse bilmez. O, karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. Bir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yeryüzünün karanlıkları içinde bir tek

dâne yoktur ki kuru ve yaş hiçbir şey bulunmaz ki hepsi Kitab-ı Mübin’de, (Levh-i Mahfuz’da yazılı) olmasın. Bazılarına göre gaybın anahtarlarından murad, Lokman sûresinin sonundaki beş şeydir. Bunlar;

- 1- Kıyametin ne zaman kopacağı,
- 2- Yağmurun ne zaman yağacağı,
- 3- Hamilenin dişi mi erkek mi doğuracağı,
- 4- Kişinin yarın ne kazanacağı,
- 5- Kişinin nerede öleceği,

Bunları, Âllâh-û Teâlâ’dan başka kimse bilmez. Bir takımları bundan murad; “Yerin hazinelerini bilmektir” demiş. Daha başkaları; “Ecellerin bittiğini yahut kulların saadet ve şekavet hallerini” bilmek olduğunu söylemişlerdir.

وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

O Âllâh-û Teâlâ ki geceleri sizi öldürür (kendinizden geçirir uyutur.) Gündüzleri ne kazandığınızı bilir. Sonra dünyada takdir olunan ömrünüz tamamlanıncaya kadar gündüzün yine sizi diriltir, (uykudan uyandırır.) Ölümünden sonra dönüşünüz, yine O’nadır. Nihayet bütün işlemiş olduklarınızı size haber verecektir.

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ

Âllâh-û Teâlâ, kullarının üstünde kahirdir. (Galebe ve kudretle

muttasıftır. Kullarının üstünde yegâne mutasarrıftır.) Ve üzerinize Hafaza (amellerinizin hayır ve şerrini yazan melekler) gönderir.

ثُمَّ رُدُّوْا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰیهِمُ الْحَقُّ اَلَا لَهٗ الْحُكْمُ وَهُوَ اَسْرَعُ الْحٰسِبِیْنَ -62

Sonra onlar, hak Mevlâları Âllâh-û Teâlâ'nın hüküm ve cezasına döndürülürler. Bilin ki hüküm ancak Âllâh-û Teâlâ'nındır. Âllâh-û Azimüşşan, hesap görücülerin en süratlisidir. Dilerse bir lahza bütün kâinatın hesabını görüverir.

قُلْ مَنْ يُنَجِّیْكُمْ مِنْ ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُوْهُ تَضَرُّعًا وَخُفْیَةً لِّئِنْ اُنْجِیْنَا مِنْ هٰذِهِ لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِیْنَ -63

De ki; "Sizi karanın ve denizin karanlıklarından (tehlikelerinden) kim kurtarır? Ona gizli, aşikâr yalvararak duâ eder, derseniz ki; "Ahdimiz olsun! Eğer bizi bundan kurtarırsan sana şükredenlerden oluruz."

قُلِ اللّٰهُ يُنَجِّیْكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ اَنْتُمْ تُشْرِكُوْنَ -64

De ki; "Sizi, o tehlikelerden ve bütün sıkıntılardan Âllâh-û Teâlâ kurtarır. Sonra siz döner, O'na şirk koşarsınız. (Sözünüzde durmaz, şükretmezsiniz.)

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلٰی اَنْ یَّبْعَثَ عَلَیْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ اَوْ مِنْ تَحْتِ اَرْضِكُمْ اَوْ یَلْبِسَكُمْ شِیْعًا وَیُذِیْقَ بَعْضَكُمْ بَاسَ بَعْضٍ اَنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰیٰتِ لَعَلَّهُمْ یَفْقَهُوْنَ -65

قُلْ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem, ümmetine bildir. هُوَ الْقَادِرُ **el-kamilü fil kudreti** diyor. Kudret-i Kâ-

mil olan Âllâh'tır, her şeye kudreti yeter. Kâdir ki **عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ** size her türlü, her lahzada azapları gönderir, hem nereden **مِنْ فَوْقِكُمْ** isterse. Yukarıdan gönderir nitekim sayha-i Cibril ile tufan ile rüzgâr ile taşlar ile evvelki ümmetlerde olduğu gibi, yukarıdan gelen belâlar ile mahvoldular. **أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ** Yahut ki aşağıdan zelzeleler ile yahut ayak takımı insanları çıkarır da başınıza koyar. **أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا** **Şiyea** **şiyea**; kabile, fırka fırka. Sizi fırka fırka yapar da birbirinize belâ olursunuz. Ehvâları muhtelif olan fırkalar yapar sizin içinizde, o şekilde sizi azaplandırır. **وَيُذِيقُ** Sizlerden bazıları size fenalığı izaka eder. Sizi parti parti birbirinize düşürüp, kiminize kiminizin hıncını tattırmaya kadirdir. **أَنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ** Ey Habibim ayetler nasıl tebliğ edilmiş, beyan edilmiş. Kuvvet-i Kudret-i İlâhi'ye delâlet eden ayetlere dikkat ediniz. **لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ** Belki tefekkuh ederler, anlarlar Vahdaniyet-i İlâhiye'yi. Batıl yolu bırakıp doğru yola gelirler.

Peygamber Efendimiz Sallâllâhû Aleyhivessellem şöyle buyurmuştur. "Rabbimden üç şey istedim. Bunlardan biri ümmetimi suda boğmak sureti ile helâk etmemesi idi, bunu kabul etti. İkinci ümmetimi kıtlıkla helâk etmemesi idi, onu da kabul etti. Üçüncüsü ümmetimin birbirlerine düşmemesi idi, bunu kabul etmedi."

وَكَذَّبَ بِهٖ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ 66

وَكَذَّبَ بِهٖ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ Ey Habibim, bu Kur'an-ı Azim'i tekzib etmiş kavmin. Onu tekzib ettiler, hak olduğu halde. **قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ** Âyet, Mekke'de nazil olmuştur. O zaman harbe emir olunmamıştır. Emr-i İlâhi budur **لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ** kabilinden.

Ben, sizin üzerinize vekil değilim illâ cehennemden kurtarayım da cennete götüreyim. Vekil değilim illâ küfürden çıkarayım da imana girdireyim. Yalnız benim vazifem tebligattır, size tebliğ ediciyim.

لِكُلِّ نَبِيٍّ مُّتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ-67

Nebe; haber. Nebi; haberdar. Her haber için, Kur'an-ı Azimüşşân'da beyan edilen her haber için mahalli istikbari vardır. Vakti vardır, vakt-i muayyendir. Ondan sonra anlarsınız. Azap gelecek size, haberdar ettim sizi. Ama zamanı, Âllâh'ın takdir ettiği günde gelecektir.

Dinsizlerle beraber muhabbet bağlamayınız. Onlarla beraber bir yerde, bir sofrada oturmayınız. İşiniz olduğunda zaruret miktarı ancak işiniz oluncaya kadar zaruret vardır.

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَأَمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدَ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ-68

وَإِذَا Ne zaman gördün الَّذِينَ يَخُوضُونَ dalıcı, ayetlere daları gördün. Âyât-ı beyyinâtı istihza ederek, aleyhinde söyleyerek daldı tekzibe. Böyleleri gördünüz mü? فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ Onlardan i'raz ediniz. حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ Mevzuyu değiştirinceye kadar onlardan uzak ol, meclislerini terk et. Mevzu değiştikten sonra orada oturabilirsiniz. Âyet Mekki'dir, harpten evvel nazil olmuştur. وَأَمَّا يُنْسِيَنَّكَ "in" şartiyedir, "ma" tekit içindir. الشَّيْطَانُ Eğer sana unutturursa şeytan, الْذِّكْرِى hatır-

ladıktan sonra hemen kalk, مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ o zalim kavimlerle beraber oturmayın.

Bu ayetin akibinde Âşhab-ı Kiram, Rasûl-û Ekrem'e müracaat ettiler. Malûm ya o vakit, Âşhab-ı Kiram az idi. Cevabı budur;

وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذِكْرِي لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ 69

Allâh'tan korkan, ittika edenlere bir zarar yok. وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ Onların hesabından bir zarar gelmez. مِنْ شَيْءٍ Amma oturdukları zaman. Lâkin onlara doğruyu hatırlatın, umulur ki korunurlar. Bir ahiret var, Kur'an haktır. Sükût etmek ise onun sözünü kabul etmek olur. Hiçbir şey söylemeyecekse oradan kalkıp gider. İslamiyet böyle başladığı gibi, nihayeti de böyle bitecektir. Eğer gücümüz yeterse bir münkeri elimizle men edeceğiz. Olmazsa dilimiz ile söyler men ederiz. Eğer dil ile söyleyemezse, kalp ile müteessir olsun. Bu ise imanın en zayıfıdır.

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرَ بِهِ 70
أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ
تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ
شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

الدِّينِ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَذَرِ Terk et ey Habibim, la'b-û lehiv gibi itti haz ediyor, hakiki bir din ile dindar olmuyor, dini alay ediyor. دُنْيَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا Dünyanın hayatı, dünyanın

mal-ı serveti onları mağrur etmiştir. **وَذَكِّرْ بِهِ** Kur'an ile onlara hatırlat, tezkir et. **أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ** Her bir nefis, helâk olmasının kesbettiği günah ile. Ey Habibim, onların yaptığı hata helakelerine sebeptir fakat sen onlarla muharebe etme, söyle onlara bu hareketleriniz helâke sebeptir sizler için.

لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ O bir gün geliyor ki Âllâh'tan başka ne bir veli, nâsır var, ne bir muin şefi'a var. Onlarla harp etme fakat va'z-ı nasihata devam et. **وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ** O bir gündür ki kıyamet günü, eğer bir adam bütün dünyayı istida ederse **لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا** fidye alınmaz. O vakit dünya gibi değildir mal alın-sın. Bütün varını fidye olarak verse, yine de ondan alınmaz kabul olunmaz. **أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا** Onlar, kazandıkları günahlar yüzünden helâke sürüklenmiş kimselerdir. **لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ** **İnkâr** etmekte oldukları gerçeklerden ötürü, onlar için kaynar sudan ibaret bir içecek var. **بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ** Elim bir azab var, onların küfürlerinden dolayı, acıklı bir azap var.

Ebû Bekir Radiyâllâhû Anh, Peygamberan-i İzâm'dan sonra en yüksek dereceye sahiptir. Mahlûkat-ı İlâhiye içinde bütün mahlûkattan en hayırlı olan, Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivessellem. Zirve-i âlâda Mahbub-u İlâhi ki onun üzerine, fevkinde hiçbir mahlûk halk olmamış. Ve zaten dünya O'nun için halk olmuştur. Ondandır Ulû'l Azim peygamberler gelir ki İbrahim, Mûsâ, İsâ, Nûh Aleyhisselam. Ondandır ümmet sahibi peygamberler gelir, ondan sonra diğer peygamberler gelir. Peygamberan-i İzâm'ın zümresi biter bitmez, Ebû Bekir Sıddık Radiyâllâhû Anh gelir. Ondandır diğer üç arkadaşı, Aşere-i Mübeşşere, Bedir Ashabı sonra Muhacirin, sonra Ensar'dır.

Ebû Bekir içinde dört batın baba, nesep sahabe olarak hiçbir sahabede yok. Babası Ebû Kuhafe, Ebû Bekir Sıddık, Abdurrahman oğlu sahabe, Muhammed bin Ebibekir o da Rasûl-û Ekrem'i görmüştür.

Abdurrahman Radıyâllâhû Anh, iman etmeden önce babasına haber gönderiyor. Avdet etsin gelsin Mekke'ye diye. Ayet nazil oldu, onun hakkındadır. Fakat muhatap olan Rasûl-û Ekrem'dir. Sebeb-i nüzul ayet budur.

قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا 71-
بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانًا لَهُ
أَصْحَابٌ يَدْعُوْنَهُ إِلَى الْهُدَىٰ اثْنًا قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ وَأَمِرًا
لِّنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ Ey Habibim, Ebû Bekir Sıddık Radıyâllâhû Anh'a söyle. Ebû Bekir Radıyâllâhû Anh da Abdurrahman'a söylesin. Biz ibadet mi edeceğiz bir şeye ki menfaat vermez eğer ibadet edersek, zarar da vermez ona arka çevirirsek. مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا Ne zarara kuvveti var ne de menfaate kuvveti var, böyle bir maddeyi mabut ittihaz eder miyiz! وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا Tekrar geri döner miyiz bunun için? بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ Cenâb-ı Hak, bizi hidayete getirdikten sonra, Âllâh-û Teâlâ bizi hidayetine kavuşturduktan sonra geriye, şirke döner miyiz? Bu neye benzer? كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ Ona benzer ki çölde gul-ü beyabani adında cinlerden şeytanlar vardır, yolu şaşırtırlar. Nasıl ki gul-ü beyabani bir adamın yolunu şaşırtıyor. Biz küfrün delâletinden böyle mütehayyir kalmış idik, şeytan bizi hayrette bırakmış idi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû

Aleyhivessellem'in nur-u hidayeti ile bizi dalaletten kurtardı, doğru yola çevirmeye başladığı halde, biz tekrar oraya gelir miyiz?

لَهُ أَصْحَابٌ Yeryüzünde mütehayyir kalıyor. Onun arkadaşları var ki hidayete davet ediyor. يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى Ey Habibim söyle, o da söylesin. ائْتِنَا Diyorlar ki bize gel. إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى Ve bize, âlemlerin Rabbine teslim olmanız emrolundu.

وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ-72

وَاتَّقُوا اللَّهَ Namazı, beş vaktimizi ikâme edelim, O Âllâh ki bütün kâinat, O'nun huzurunda haşrolur ceza ve hesap için.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ-73
الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ
الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

Öyle Âllâh'tır ki azameti, Kudret-i İlâhiye'yi beyan ediyor. Semâvat-ı ardı hak ve hakikat, hikmetle yaratandır. 99 sıfat isimlerini bildiren Cenâb-ı Âllâh. Sıfatlarının tecelliyi zuhuru için yerleri ve gökleri ile mahlûkatı halk etmiştir. Bu hak ve batıl ne ile zuhur edecektir? Hak ile batılı o bilir. Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği gibi hak ve batıl zuhur eder. Hak ve batılın zuhuru için insanlar lâzım, insanların da biraz ihtiyarı lâzım. İhtiyarını nereye çevirir, irade ederse onun mukabilini alsın.

وَيَوْمَ Yine hatırlat ümmetine o günü ki كُنْ فَيَكُونُ her neyi İrade-i İlâhiye zuhur ederse, كُنْ فَيَكُونُ ne zaman "ol" dedi Âllâh, olur. Böyle kuvvet-i kudret sahibidir Âllâh. قَوْلُهُ الْحَقُّ O'nun kavli hak ve hakikattir. Muhakkak bir kıyamet vardır. Eğer kıyamet olmazsa onların dediği gibi, bu dünya ve insanların beyhude abes olması lâzım gelir. Âllâh CelleCelâlûhû, abes hiçbir şeyi halk etmemiştir. Kıyamete müteallik olan ba's ve neşir haktır. وَلَهُ الْمُلْكُ Kaza ve hüküm O'nundur, o gün de. يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ Nefh-i sur zamanında ki insanlar kabirden çıkarlar. Nefh-i surdaki o zerreler, ruhlar çıkıyor yerine giriyor.

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ "kavlûhûl hak velehûl mülkü" kavli haktır, saltanat O'nundur. Mülk O'nundur o gün de. Gayb-ı şehadet, gizliyi ve açığı bilendir. Bazı şeyleri görüyor biliyoruz, bazıları görmüyoruz. Gördüğümüz şey müşêheddir, görmediğimiz şey gaybtır. وَهُوَ الْحَكِيمُ Halkında Hâkim O'dur, yerli yerine halk etmiş. الْخَبِيرُ Haberdardır, bütün mahlûkat ve her şeyden haberdardır.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَزَرَأْتَتَّخِذُ أَصْنَامًا إِلَهَةً إِنِّي أَرَىكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ 74

وَأِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ Zikret, beyan et Habibim Ekmelerrasûl Sallâl-lâhû Aleyhivessellem. İbrahim Aleyhisselam'ın ahvalini ümmetine beyan et, ibret alsınlar. İbrahim Aleyhisselam Nemrud'un zamanında dünyaya gelmiştir. O zamanda müneccim, kâhinler çoktu. Müneccimler dediler ki; "Bu sene dünyaya gelecek bir çocuk, o birçok tebeddülât yapacak. Senin mülkünün zevali de onun elinde

olur." Nemrut emretti, "O sene dünyaya gelecek çocukları öldürünüz. Erkekler de kadınlara tâkârrup etmesinler."

İbrahim Aleyhisselam'ın annesi hamile olduğu halde, hamli belli olup görünmüyordu. Vakti gelince annesi dağda bir mağaraya gidip, İbrahim Aleyhisselam'ı dünyaya getiriyor. İbrahim Aleyhisselam dünyaya geldiğinde, annesi bakıyor bir günde bir hafta kadar büyüyor, parmağını ağzına koyduğunda parmağından süt emiyordu. Bunun üzerine annesi; "Cenâb-ı Hak, onu kendi kendine besleyip doyuracak" diyerek yanından ayrıldı. Fakat ara sıra gidip İbrahim Aleyhisselam'ı dolaşıyordu. İbrahim Aleyhisselam biraz daha büyüdükten sonra annesine soruyor, "Benim Rabbim kim?" Annesi de; "Senin Rabbin, Nemrud" diyor. İbrahim Aleyhisselam "Nemrud'un Rabbi kim?" diyor. Annesi de ona bir sille vuruyor. Bakıyor iş büyüyecek, annesi alıp amcası Azer'e teslim eder.

Azer ile Taruh iki kardeştiler. Taruh evvel vefat etmiş idi, Azer hayatta idi. Azer put yapardı, neccar idi. Azer yaptığı putları, satması için İbrahim Aleyhisselam'a verir. İbrahim Aleyhisselam da çarşıya götürür. "Bu putlar ne zarar verir eğer ibadet etmezlerse, ne menfaat verir ibadet ederlerse. Ne yemek verir ne içmek verir, bir mabut satıyorum kim alır?" Bu sözleri, Azer'e haber verirler. Azer de İbrahim Aleyhisselam'a dayak atıyor ve böyle devam ediyor.

Onların büyük bayram günüydü. Azer, İbrahim Aleyhisselam'a "hazırlan da beraber gideceğiz" diyor. İbrahim Aleyhisselam da yola çıktığında, "biraz rahatsızım gelemeyeceğim" diyor, geri kalıp onlarla gitmiyor. Onlar gidip şehir boşaldıktan sonra puthaneye gidiyor. Sırayla küçük putlardan başlayıp hepsini kırıyor, baltayı da büyük putun boynuna koyuyor. Akşam bayram yerinden döndüklerinde gelip bakıyorlar putlar parçalanmış. Kim yaptı bunla-

rı? Onlar da "olsa olsa İbrahim adında bir çocuk var, o yapmıştır bunları." İbrahim Aleyhisselam'ı alıp getirirler, o da "yapsa yapsa bu büyük put yapmıştır. Suç aleti boynunda asılıdır, o yapmıştır." Onlar da "cansız olan put nasıl yapabilir?" dediklerinde. İbrahim Aleyhisselam "öyle ise bunu yapamayanı nasıl mabut ittihaz ediyorsunuz" demiş.

لَا بِيَهْ أَزَّرَ Babası Azer'e, "Azer babasına" diyor. Eğer bir baba olsaydı, Azer adına hiç lüzum yoktu. Demek ki iki baba var ki "Azer babasına" diyor, "Taruh babasına" değildir. Eğer Taruh olmasaydı, yalnız bir baba ise "çocuk babasına söyledi" derler.

Azer'in, İbrahim Aleyhisselam'ın babası olmadığına gerek örf-i adet, gerek tarih, gerek âyet, gerekse hadis delâlet ediyor. Hücet ya ayettir, ya hadistir, ya ulemanın ahvalidir (beyanı) ya da örf-û adettir, ondan sonra lûgattır.

a) Lügatın en büyüğü Kamus-u Okyanus'tur. "Azer" kelimesine bakarsan; Azer, İbrahim Aleyhisselam'ın amcasıdır, onun babası Taruh'tur. Taruh kelimesine baktığın zaman; Taruh, İbrahim Aleyhisselam'ın babasıdır. Azer ise amcasıdır. İhtilaf olduğunu biliyor ve tasrih ediyor.

b) Hadislere gelince birçok hadisler var. "Âllâh CelleCelâlûhû, beni sifah-ı cahiliyetten, nikâh-ı cahiliyetten tâhir buyurdu. Babam Abdullah'tan, ilk ceddîm Âdem Aleyhisselam'a kadar daima müteselsil nikâh ile zuhur etmişim." Bu gibi benzeri birçok hadisler var.

c) Örf-û adete gelince, lisan-ı Arap'ta da; Bir çocuk amcasının yanında büyürse, babası evvel vefat etmiş ise o çocuk amcasının evinde yetişirse, o amcaya "baba" derler. Nitekim Rasûl-û Ekrem

Sallâllâhû Aleyhivessellem'e de "Yetim-i Ebû Talip" derlerdi. Örf-û adette böyledir.

d) Kur'an-ı Azimüşşân'da olan asıl bu Sûre-i Bakara'da, **"fe-lemmâ hadara Ya'kubel mevtü"** Yakup Aleyhisselam'ın vefatı zamanında, evlatlarını çağırdı, 12 evladı vardı. **"fekale libenihi mâ ta'budûne min ba'di."** "Benden sonra kime ibadet edersiniz?" dedi. **"kâlû na'büdü İlâheke ve İlâhe Ebâike İbrahime, İsmâile ve İshâka."** "Biz, senin ibadet ettiğin Mâbûd'a ibadet ederiz. Bir de senin babaların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ibadet ettiği Mâbûd'a ibadet ederiz." İbrahim dedesi tamam, İshak da Yakup Aleyhisselam'ın babası tamam, İsmail Aleyhisselam'a ise amcası olduğu halde, "baba" diyor. Kur'an da amcaı, baba söylemiş. Demek ki Kur'an-ı Azimüşşân'da, amcaya da baba olarak itlak edilmiştir.

Her hususta hürmet etmek lâzım gelir. Cenâb-ı Hak, bir adamı eğer rüsvâ etmek isterse, iyilere buğz, ta'an ettirir. Temiz insanları ta'an eder, dil uzatır. Eğer Âllâh CelleCelâluhû, bir kimsenin ayıbını setretmek isterse, başkasının ayıbını söylemez. Değil ki böyle bir insanın, Rasûl-û Ekrem'e kadar dil uzatması nasıl olur? Edeb-i imanı olanlar, böyle durumlardan korunur.

اَتَّخِذْ اصْنَامًا ۙ اِلٰهَةً Ibrahim Aleyhisselam, Azer amcasına dedi. "Bu putları mabut mu ittihaz edeceksin? Hâlbuki bunlar, ne iyilik ne de fenalık bilir. Ne yer ne de yedirir. اِنِّىْ اَرٰىكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلٰلٍ اِنِّىْ اَرٰىكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلٰلٍ Ben, seni ve senin kavmini azim bir dalalette görüyorum" diyor amcasına.

وَكَذٰلِكَ نُرٰى اِبْرٰهِيْمَ مَلِكُوْتِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلِيْكُوْنُ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ -75

وَكَذٰلِكَ Hâlik-i Kâinat emrediyor; Bunu nasıl anlattık küçük-

lükte İbrahim Aleyhisselam'a. ثَرَىٰ إِبْرَاهِيمَ مَلَكَوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ Yerlerin ve göklerin melekûtünü de biz, İbrahim Aleyhisselam'a bildirdik ve gösterdik. Bir gün bir taşın üzerindeydi, Hâlik-i Kâinat basiretini açtı. Bütün gökleri o zaman seyretti. Göklerin melekûtü Güneş, Ay ve yıldızlardır. Yerlerin melekûtü de dağlar, ağaçlar ve denizlerdir. وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ Tâ ki kalbinde yakın hâsıl olsun, henüz küçükten, talim olmadan.

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ -76
الْأَفْلِينَ

Çocuk iken ne zamanki karanlık oldu ki gecedir, فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ "Bu benim Rab-bim midir?" Bir peygamber böyle söz söylemez, bu sözün tevili vardır. Bu sözü henüz küçükken söylemiştir. فَلَمَّا أَفَلَ Ne zamanki ûfûl etti o yıldızlar; قَالَ لَا أُحِبُّ الْإِفْلِينَ "ûfûl eden, benim Rabbim olmaz. Mademki Hâlik'tir, ezeli ve ebedi olacak."

فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي -77
لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ

Ondan sonra Ay'ı gördü ki parlak. قَالَ هَذَا فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا "bu mudur benim Rabbim?" Yine فَلَمَّا أَفَلَ Ne zaman Ay da ûfûl edince, قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ "Eğer benim Rabbim! Beni hıdayete getirmezse, dalalette olurum bunlar gibi. Böyle ûfûl eder, geçici olan bir şey mabut olmaz" dedi.

فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا -78
قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ

فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَارِزَةً Ne zamanki Güneş'i gördü, daha parlak. هَذَا أَكْبَرُ قَالَ هَذَا رَبِّي Yine "benim Rabbim bu mudur? Bu hepsinden büyük" dedi. فَلَمَّا أَفَلَتْ Ne zamanki Güneş kavuşup kaybolunca قَالَ يَا قَوْمِ dedi. "Ey kavmim إِنِّي بَرِّئُ مِمَّا تُشْرِكُونَ sizin yaptığınız, şerik koştüğunuz şeylerden beriyim, Âllâh'a iman ediyorum. Bunların hiçbirisi mabut olmaz."

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ 79

لِلَّذِي فَطَرَ "Ben çevirdim yüzümü yâni kalbimi, وَجَّهْتُ وَجْهِيَ gökleri ve yerleri halk eden Âllâh'a. حَنِيفًا Doğru yola mail. وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ Ben, O'na ortak koşan müşriklerden değilim."

Şâfi mezhebinde, Sübhâneke yerinde bu ayet-i kerimeyi duâ olarak okuyorlar.

وَحَاجَّةُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْتُ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ 80
بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ

وَحَاجَّةُ قَوْمُهُ Tabii kalır mı bir peygamber, bir veli, münkirsiz! Başladılar, onu inkâr etmeye. "Bu putların zararı sana dokunur" dediler. أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ "Âllâh hakkında benimle mücadele mi ediyorsunuz? وَقَدْ هَدَيْتُ **Âllâh**, beni doğru yola hidayet etmiş. وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ Ben sizin şerik, ortak koştüğunuz şeylerden korkmam. إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا Rabbim, ne dilerse o olur. Rabbim bir şeyi dilerse o olur. وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا Geniştir Rabbimin ilmi, her şeyi bilir, Halik'tir, her şeyi yapar, emir O'nundur. أَفَلَا

تَتَذَكَّرُونَ Niçin, Âllâh'ın azametini göz önüne getirmiyorsunuz da iman etmiyorsunuz? Ey kavim, hâlâ ibret almıyor musunuz?

وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ 81-

Nasıl olur da ben, sizin şerik tuttuğunuz putlardan korkarım? وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ Âllâh Teâlâ'nın hiçbir burhan indirmedığı şeyleri, O'na şerik koştuktan korkmuyor musunuz? بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا Elinizde bir delil olmadığı halde putun, hâlik olduğunu nasıl olur da söylersiniz? فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ Şimdi biliyorsanız söyleyin, iki guruptan hangisi? إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ Âllâh'ı birleyenler mi, yoksa putları O'na ortak koşanlar mı emniyette olmaya daha layıktır? Eğer bunu biliyor, fark ediyorsanız bana cevap verin.

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ 82-

الَّذِينَ O kimseler ki آمَنُوا iman etmişler, Âllâh'a ve Rasûlullah'a. وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ İmanlarını şirkle karıştırmayanlar, herhangi bir haksızlık bulaştırmayanlar. أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ İşte ancak korkudan emin olmak onların hakkıdır ve hidayete erenler onlardır.

İmanını zulm ile küfr ile karıştıran kişi, o cehennemi zevk edecektir, Mü'mindir ama cehenneme girip temizlenecek.

İmanını, küfr ile karıştırmayan. Âllâh gafururrahimdir. Yaptığı-

mız günahlardan, ümidimiz budur ki kefaretle temizlenir, azap görmeden cennete girer.

Buradaki zulüm kelimesi, küfür mânâsı olduğuna göre; imanı, küfür ile karıştırmış. Yâni küfrü sevmek, küfrün adetlerini ihtiyar etmek, bunların hepsi imanını telbis ediyor. Âllâh-û Teâlâ'nın, kulundan en ziyâde istediği imandır, istemediği de küfürdür. İman olduktan sonra üst tarafı ne kalır, maasi ve isyandır. Nefsine mağlup olmuş da bir hata yapmış. Cenâb-ı Hak, isterse tevbesiz affeder. Hele tevbe olursa va'detmiş affediyor. Onu da yapmasa kefaretle geçer.

Bir adamın kalbinde, Âllâh'ın düşmanlarına muhabbeti varsa kurtaramaz kendisini. Ama zerre kadar imanı olan, ebedi cehennemde kalmaz. Cezasını çeker sonra Cenâb-ı Hak, belki de affeder onu.

وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَاءٍ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ 83

وَتِلْكَ حُجَّتُنَا Bu bizim hüccetimizdir, İbrahim Aleyhisselam'a bunları bildirmişiz. آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ Biz, onu kavminin karşı koymasına rağmen İbrahim Aleyhisselam'a verdik.

نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَاءٍ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ Biz dilediğimiz kimse-lerin derecelerini yükseltiyoruz. Şüphesiz ki Rabbin hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ 84

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ Cenâb-ı Hak, İbrahim Aleyhisselam'a evvela İsmail'i sonra İshak Aleyhisselam'ı vermiş. Evvela İshak Aleyhisselam'dan bahsediyor. Başka ayetlerde de İsmail Aleyhisselam'dan bahsediyor. Yakub'u verdik ki İshak Aleyhisselam'ın oğludur. وَنُوحًا هَدَيْنَا كُلًّا هَدَيْنَا Hepsini de doğru yola biz getirdik. Onun babası olan, Nûh Aleyhisselam'a da hidayet ve nübüvvet verdik. وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ Zürriyetinden Dâvud'u, Süleyman'ı, Eyyüb'ü, Yusuf'u, Mûsâ'yı ve Hârun'u da.

Bizim bu ihsan ve in'amımız. Cenâb-ı Hak emrediyor, yalnız Peygamberan-i İzâm'a değil. Cennet nimetleri, afûv nimetleri bütün muhsinleri, mü'minleri ve tâbiinlere de bu nimetleri veriyoruz. وَكَذَلِكَ Bunlara bu in'amları yaptığımız gibi, نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ bundan sonra da bunların zamanında peygamber olmayanlara da ihsan ediyoruz. Peygamberan-i İzâm'a tâbi olan mü'minlere, muhsin olanlara, Cenâb-ı Hakk'ı görür gibi ibadet yapanlara. Biz, iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız.

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ 85-

Zekeriya'ya, Yahya'ya, İsâ'ya, İlyas'a da hidayet ve nübüvvet verdik. Hepsi, Âllâh'a yarar kullar idi. Bunların her biri salâhta kâmil olanlardır.

وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُوشَعَ وَلُوطًا وَكَأَلَّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ 86-

On sekiz peygamberin isimleri geçiyor bu ayet-i kerimeler-

de. Onları bütün âleme nübüvvetle takdir ettik, hidayet verdik ve hepsini âlemlere üstün kıldık.

وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ 87

Onların âbâ-u ecdatlarının bazıları. Onların babalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bazılarına da üstün meziyetler verdik. وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ İctiba ettik onları, ihtiyar ettik onları mahlûkatın içinde makbûliyetle. Sırat-ı müstekîme de onları yetiştirdik.

ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ 88

Âllâh'ın hidayetidir bu yol, (İslam dini.) O, bunu kullarından dilediğine hidayet eder. وَلَوْ أَشْرَكُوا Lَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Burada bir tehdit var. Şirk öyle bir şeydir ki (gerçi Peygamberan-i İzâm'dan zuhur etmez böyle bir şey fakat misaldir.) Şirkin affı yok diyor, Cenâb-ı Âllâh. Eğer onlar da Âllâh'a ortak koşsalardı. Kendileri için yapmakta oldukları amelleri elbette boşa giderdi.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أُتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَٰؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ 89

Bu peygamberlerdir, o kimselerdir ki kendilerine kitap, hikmet ve nübüvvet verdik. Ey Habibim, فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَٰؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ

eğer Mekke ahâlisi bunları inkâr ederlerse müteessir olma. Onların yerine, o peygamberleri ve kitapları inkâr etmeyecek bir kavim tevkil etmişizdir. Âshab-ı Kiram'dır, kıyamete kadar gelecek olan Mü'minlerdir ve hattâ meleklerdir.

أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدْيِهِمْ افْتَدِهْ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ 90

أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ İşte o peygamberler, Âllâh-û Teâlâ'nın hidayetine ermişlerdir. فَبِهِدْيِهِمْ Onların hidayetine uyunuz, iktida ediniz. İktida; (tevhid, nübüvvet ve ezaya sabr-ı tahammül) ediniz. قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا Onlara söyle. Niçin iman etmediğiniz, sebebi ne olabilir? Sizden bir ecir istemem, öyle ise إِنْ هُوَ bu tebliğ ancak âlemler için bir vâz-ı nasihattır. Kur'an'ın tebliğinde bir ecr-i ücret istemiyorum. Kur'an ile ders ile va'z-ı nasihat ile umur-u diniye üzerinde ücret almamak lâzım gelir. Bu Kur'an, âlem için zikr-û mev'izadır, nasihattır. Bütün kâinata karşıdır, para buraya girmemelidir.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ 91
مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ
قِرَاطِيسَ يُبَذُّونَهَا وَيُخْفُونَ كَثِيرًا وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا
آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ Bunlar, Âllâh-û Teâlâ'nın azamet-i kudretini hakkı ile takdir etmemişler. Hele iman etmeyenler de hiç

yok. Âllâh'a layık olan bir kadirle takdir etmemişler. Nitekim اِذْ قَالَوْا مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِّنْ شَيْءٍ dediler ki; "Âllâh CelleCelâlûhû, bir beşer, bir şey göndermedi." Onun için buyuruyor ki قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِى جَاءَ بِهٖ مُّوسٰى Mûsâ'nın ümmetindeniz, Tevrat da gelmiştir. Eğer vahiy yoksa, Mûsâ Aleyhisselam'a kim gönderdi kitabı?" هِدٰىتًا وَّهٰدًى Hidayet olarak Mûsâ Aleyhisselam'a gönderdik kitabı. لِّلنَّاسِ تَجْعَلُوْنَهُ قَرَاطِيسٍ Siz parça parça edip de istediklerinizi içinden alıp da halka bildiriyorsunuz. وَتُخْفُوْنَ كَثِيْرًا çoğunu da gizlersiniz. (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in sıfatlarıdır.)" Âllâh CelleCelâlûhû, beşere bir kitap göndermemiş diyorsunuz. Mûsâ Aleyhisselam'a gelen kitabı, Tevrat'ı kim göndermiştir?

وَعَلِمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوْا Ey yahudiler, dininizde bilmediğiniz şeyleri Kur'an'dan öğrendiniz. Yahudi ve hıristiyanlar, ekser bilmediklerini Kur'an'dan alıp öğrenmişlerdir. اَنْتُمْ وَّلَا اٰبَاؤُكُمْ Ne sizler ne de âbâ-u ecdadınız, bilmediklerinizi Kur'an'dan aldınız. Sonra da başladınız ihtilaf etmeye. قُلِ اِلٰهٌ اَحَدٌ Öyle ise cevaben de ki Âllâh'tır inzal etmiş. "Âllâh'tır" dedikten sonra hüccete lüzum yok. ثُمَّ ذَرَهُمْ فِىْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ Bırak onları dalsınlar, dalalette girip orada kalsınlar. Harp ayeti gelmediğinden, "onlara bu kadarını söyle kâfidir."

Yahudi bilginlerinden Malik Bin Sayf, Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivessellem'in yanına gelerek, kitaplar üzerine dedikodu etmeye başladı. Rasûlûllah "Tevrat'ı, Mûsâ Aleyhisselam'a indiren Âllâh hakkı için bana haber ver. Kitabınızda Âllâh, şişman olan âlimleri buğzeder, diye bir ibare görmedin mi?" dedi. Şişman bir adam olan Malik'in buna canı sıkılarak "Âllâh, hiçbir beşere hiçbir

kitab indirmedi” dedi ve bütün kitapları inkâr etti. (Ayetin sebebi nüzulü)

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ 92-
وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ
يُحَافِظُونَ

وَهَذَا Bu Kur'an كِتَابٌ Kitabullah'tır, azim bir kitaptır. أَنْزَلْنَاهُ Biz gönderdik مُبَارَكٌ menfaati çok, tebşir ediyor Mü'minleri mağ-firet ile. Kâfirleri, asileri inzar eder azap ile. الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ Önce gelen kitapları da tasdik diyor. Biz bunu gönderdik ve وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا tâ ki inzar edersin Ümmülkura ve etraf çevresindekileri. (Mekke şehri, İslam dünyasının manevi merkezi-dir. Onun çevresi de bütün dünyadır. Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhi-vessellem bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamber olup, O'na gönderilen Kur'an da bütün beşeriyete hitap ettiğinden ayette; Mekke şehrine, şehirlerin anası mânâsına "Ümmül Kurâ" denil-miştir. وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ Ahirete iman eden kimseler, Kur'an'a iman eder. وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ Onlar namazlarını hakkıyla kılmaya devam ederler. Namaz, bütün ibadetlere cami-dir. Namazın içinde zikir, savm, duâ, fiilen tezellül var binâenaleyh namaz dinin direğidir.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ 93-
إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ
فِي غَمْرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ

تُجْرَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ
آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ

Böyle kuvvet-i kudret sahibi olan Âllâh'a, yalan uydurandan daha zalim kim olabilir? Yâni ondan zalim kimse yoktur. Âllâh'a iftira eder, bir yalan isnat eder. "Bana da vahyolundu diyenden ve ben de Âllâh'ın indirdiği ayetlerin benzerini indireceğim" diye söyleyenden daha zalim kim vardır! أَوْ يَٰهُتُفَتَّرُ بِكَ يَحْيَىٰ ۚ قَالَ يَحْيَىٰ لَوْلَىٰ آلِيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ Yahut iftira eder, bana vahiy gelir. (Müseylemet'ül Kezzâb ve Evsed-i Ansi gibi yalancı peygamberler, "bize de vahiy geliyor" diyerek peygamberlik iddiasında bulundular. İşte bu ayet, onlar hakkında nazil oldu.) وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنَزَلَ اللَّهُ "Ben de Âllâh'ın indirdiği ayetlerin benzerini indireceğim" diye söyleyen, (Kur'an, zâhiri ve bâtını muciz olduğundan hiç kimse Kur'an gibi bir söz söyleyemedi. Hadislere gelince, yüzlerce hadis uydurup benzetmek istemişler. Fakat Kur'an gibi bir kelâmı kimse söyleyememiştir.) (Hadis, beşer kelâmı olduğundan muciz değildir.) bu gibi sözleri söyleyenden daha zalim kim vardır?

وَلَوْ تَرَىٰ Ey Habibim, görmüş olsaydınız bunların halini sekerat zamanında, إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ bu zalimler sekerata düştüğü zaman, ilk başlangıç azap kapısıdır onlar için, وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ melekler de pençelerini ellerini uzatmış onlara. أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمُ "Haydi bakalım, bizim elimizden canlarınızı kurtarın. الْيَوْمَ Biliniz ki bu gün azaplanırsınız, şedit bir azap. Bu azap da ALLÂH-û Teâlâ'nın hakkında gerçek olmayanı söylemenizden ve O'nun ayetlerine karşı kibirli-

Âyât-ı beyyinâta kibr-i azamet eder de bakmazdınız. Bugün alçaklık azabı ile cezalandırılacaksınız” derken, onların halini bir görsen.

94- وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فِرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَى مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ رَعِمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فِرَادَى Celalim hakkı için, sizi ilk defa halk ettiğimiz gibi yalnız başınıza, (hesap ve ceza için) huzurumuza geliniz. DÜNYADA Kَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ size verilip de hayaline daldırdığımız şeyleri (malları) arkanızda bırakacaksınız. Hani, bize (Âllâh'a) şerik sandığınız şefaatçılarınızı yanınızda göremiyoruz. الَّذِينَ رَعِمْتُمْ أَنَّهُمْ sandığınız şefaat ederler, şerik olurlar Âllâh'a. Zannederdiniz size şefaat ederler, şerik olurlar Âllâh'a. Nerede bunlar? لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ Aranız kat oldu, onlardan ayrıldınız, aranızdaki bütün bağlar koptu. Hani hiçbir faydasını görmediniz, taptıklarınız nerede kaldı? مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ Bâtıl oldu, kayboldu bu putlar. Mal ve evlatlarımız bizi halas edecek zannederdiniz. Hepsi gitti, nerede onlar? Hepsi kaybolup gitti.

95- إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ

İn Cenâb-ı Âllâh, tevhide delâlet eden bir misal ile beyan ediyor. **Hab**; buğday tanesi. **Nevâ**; çekirdek. Bunlar nasıl halk oluyor? Şüphe yok ki daneleri ve çekirdekleri yararak nebatları ve ağaçları yetiştiren Âllâh-û Teâlâ'dır. Sonra يُخْرِجُ

يُؤْتِي الْحَيَاةَ مِمَّنْ يَمُوتُ öyle Âllâh ki ölüden, diriye o çıkarır ve diriden ölü-
yü çıkaran O'dur. وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ Ölüden diriye çıkarır. ذَلِكُمْ
İşte bu kuvvet-i kudrete sahip olandır Âllâh. فَأَنْتَ تُؤَفِّكُونَ Böyle
iken nasıl oluyor da ondan yüz çeviriyorsunuz.

96- فَأَلِيقُ الْإِصْبَاحَ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكُمْ
تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

فَأَلِيقُ الْإِصْبَاحَ Sabahı "gecenin karanlığından" yarıp çıkaran O'dur. وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا Geceleri istirahatınız için halk etmiş.
وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا Güneş'i, Ay'ı da birer hesap nişanesi, ölçü-
sü kılmıştır. ذَلِكُمْ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ Bu takdirât, Aziz ve Âlim olan
Âllâh'ın takdiridir.

97- وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ
قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ Öyle bir Âllâh'tır ki جَعَلَ لَكُمُ halk etmiş size
النُّجُومَ yıldızları. لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ Gece karanlığında ka-
rada ve denizde yolu bulasınız diye yıldızları halk etmiş. قَدْ فَصَّلْنَا
الْآيَاتِ Hâlik-i Kâinat buyuruyor Vahdaniyet-i İlâhiye için, mufasssal bildirilmiştir ama anlayan kimselere tafsil etmişiz-
dir.

98- وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ Öyle bir Âllâh ki bütün bu kâi-

natı, bir nefis-i vahit olan Âdem Aleyhisselam'dan halk etmiş. **فَمُسْتَقَرٍّ وَمُسْتَوْدَعٍ** Bu ayet-i kerimeye üç mâna vermişler.

Hepinizi bidayetten nihayete kadar, Âdem Aleyhisselam'dan tâ haşre kadar bir tek nefisten halk ettik. Bugün bir kısım insanlar rahm-i maderdedir, bir kısmı da tevdi edilmiş babaların arkasından analara intikal etmiş, bir kısmı yer üzerine ki hayatta olan insanlar bulunuyor. Bir kısmı ölüm ile kabirlere tevdi ediliyor. Üçüncü ise kabirden kalkınca mahşere gidilecektir. **قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ** Tefekkuh eden, anlayan düşünenlere, ayetlerimizi ince ve derin anlayışlı kimseler için tafsil ettik.

99- **وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنَ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانُ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ انْظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكُمْ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ**

O Âllâh'tır ki yukarıdan, bulutlardan yağmuru gönderiyor. **وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً** Sonra biz her nebâtı o yağmur suyu ile çıkardık, her bitkiyi onunla yetiştirdik, **فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا** ondan başak olmuş daneler çıkarttık. **نُخْرِجُ** O yeşilliğin içinde de öz hâsıl olur, ondan da başak olmuş daneler hâsıl olur, **مُتَرَاكِبًا** birbirinin üzerine binmiş daneler olur.

وَمِنَ النَّخْلِ مِنَ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ Hurmanın tomurcuğundan sarkan (koparmak isteyene yakın) salkımlar, **وَجَنَّاتٍ** semadan gelen yağmur suları ile bağ ve bahçeler **مِنْ أَعْنَابٍ** üzümünden, **وَالزَّيْتُونَ** zeytin ve nar bahçeleri çıkardık. Üzümün birçok hassaları var. Zeytinin 70 kadar menfaatleri mevcut saymışlar. Kemiklere

kuvvet olup yumuşaklık olur, mülayim tutar, insanın bedenindeki kuruluşu giderir. Böylece 70 kadar hassasını saymışlar. Narın hiçbir ciheti ziyan değildir. مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ Bunların bazılarını birbirine benzeyen ve benzemeyen olarak halk eder Cenâb-ı Âllâh, Azamet-i İlâhiye'ye delâlet etsin.

اُنْظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ Bakınız onun yemişi zuhur ettiği zaman, bu hurmaların. وَيَنْعِهِ Nasıl zuhur ediyor? لَآيَاتٍ فِي ذَلِكَ كُمْ لَآيَاتٍ Bunları bir insan nazar-ı itibara alırsa, bu başakları ve hasılatları, bu tat lezzet nereden geliyor? Bunların hepsi, Halik-i Hâkim'in vahdaniyetine, kuvvet-i kudretine delâlet eder.

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ -100
سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ Azamet-i İlâhi böylece aşikâr görüldüğü halde, Âllâh-û Teâlâ'nın vahdaniyetini inkâr ederler. O'na şerik, ortak yaparlar. الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ İsnat ediyorlar Cenâb-ı Hak'ka. Cinleri, Âllâh'a şerik koştular. Melekleri mabut edindiler. Kimi şeytanları şerik tuttular. بِغَيْرِ عِلْمٍ Bilmeyerek bunu yaparlar, bilmeden O'na oğullar ve kızlar icad ettiler. سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ Münezzehtir Âllâh! Onların bu yaptıkları isnatlarından, ileri sürdüğü vasıflardan uzak ve yücedir.

بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَتَى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً -101
وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ Semâvat-ı ardı misli olmayarak halk edi-

yor. Cenâb-ı Hak, Mübdi'dir; yoktan var eder. Bu âlemleri emsali olmadan halk eder. اَتَى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ Böyle bir kuvvet-i kudret sahibinin, eşi olmadığı halde nasıl çocuğu olabilir? وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةً O'nun nasıl evladı olabilir ki zevcesi yoktur. وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ Her şeyi halk eden O'dur ve her şeyi hakkıyla bilen O'dur. Her şeye âlim, evveli ve ahiri bilen O'dur.

102- ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ

لَا إِلَهَ إِلَّا İste bu sıfatlarla mevsuf olandır, Rabbiniz. ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ O'ndan başka bir Mâbud yok, maksut yok ve mevcut da yok. خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ Her şeyi yoktan var eden, O'dur. فَاعْبُدُوهُ Ancak O'na ibadet edin ve O'nu tevhid edin. وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ Her şeye vekil, hafız, muhafaza eden, umurunu tevkil eden Âllâh'tır.

103- لَا تُذِرْكُمُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُذِرُكَ الْأَبْصَارُ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

لَا تُذِرْكُمُ الْأَبْصَارُ Basar-u basiret. Basiret; kalbin görüşüne derler. Basar; gözün görüşüne derler. Ne basar ne de basiretiniz, O'nu derketmez. وَهُوَ يُذِرُكَ الْأَبْصَارُ O her şeyi görür bilir. وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ Dostlarını bilir, haberdardır bütün kâinatın ahvaline. Latif'dir, lütuf sahibidir.

104- قَدْ جَاءَكُمْ بِصَائِرٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ

قَدْ جَاءَكُمْ بِصَائِرٍ مِنْ رَبِّكُمْ Ey insanlar, hüccet olarak Âllâh'tan size (hidayeti dalaletten, hakkı batıldan ayırt eden) apaçık hü-

cetler gelmiştir. **فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ** Hakikati görüp de iman edenler, kendine yapıyor çünkü imanın faydası kendine aittir. **وَمَنْ عَمِيَ** Her kim ki kör olup da düşünmezse, dalâleti ihtiyar edenlerin vebali yine kendinedir. **وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ** Ben, üzerinize muhafız değilim ancak tebliğe memurum.

وَكَذَلِكَ نُنْصِرُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ -105

وَكَذَلِكَ نُنْصِرُ الْآيَاتِ Böylece biz, ayetleri türlü türlü beyan ederiz. **وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ** Eğer ki bunlar aralarında, "bu önceki peygamberlerin sözleridir almış söylüyor" diyorlar. "Ders almıştır" deseler bile, **وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ** biz beyan ederiz, vazifemiz beyan etmektir. İster iman etsin, ister iman etmesinler.

اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ -106

اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ Tâbi olun, ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivessellem, Rabbinden size nâzil olan Kur'an-ı Azîmüşşân'ı, onlara tebligatını yap. **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** O'ndan başka bir Mâbûd-u Mak-sut yok. **وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ** Müşriklerden i'raz et, iltifat etme onların inkârına. Müşriklerden yüz çevir.

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ -107

بَوَكِيلٍ

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا Eğer Âllâh irâde etseydi, onlar müşrik olmazlardı. Azamet-i İlâhî'yenin icâbatıdır, müşrik olacak, münafık olacak ve Mü'min olacak. Zaman-ı Saadet'te Mü'min vardı, kâfir

vardı ve münafık da vardı. Ondan sonra da olmuş ve bugün de vardır.

وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِیْظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ Ey Habibim! Seni hafız olarak, hafız olarak, rakıb olarak, onları cehennemden küfürden koruyucu muhafız olarak göndermedik. Sen vekil de değilsin onlara, onların vekili değilsin.

Bir ibadetin arkasında küfür gibi sebebiyet veren bir şey görülüyorsa, o ibadeti yapmamak daha evlâdır. Çünkü şerre sebep olan şey şer olur. Âşhab-ı Kiram, müşriklerin putlarına söylerlerdi, onlar da bunu işitince mukabele ederlerdi. Öyle ise siz, onların küfürlerini şirklerini tezyif etmeyin ki onlar da size, Âllâh-û Teâlâ'nın ta'n edilmesine sebep olmasın, dil uzatmasınlar. Buna benzer, "iyi yapıyorum" zannıyla yapılan şeyler, sonunda fesada sebep olur. Senin niyetin iyidir ama neticede daha büyük fesada sebep olunasın. Bundan vazgeçin diyor.

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ كَذَلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ 108-

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ Sebbetmeyiniz o kimselere ki Âllâh'ın gayrini talep ederler, putlara ibadet ederler. فَيَسُبُّوا اللَّهَ Onlar, başlarlar Âllâh'a dil uzatmaya. عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ "Sen benim putuma dil uzattın, ben de senin Âllâh'ına ta'an ederim" diyor. كَذَلِكَ Çünkü her cemaate onların yaptıkları işleri cazip gösterdik. Onun gözünde küfrü tezyin olmuş, küfründen dolayı senin de İlâhına tecavüz eder. ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ Üzülmeyiniz,

hepsinin rücûu Âllâh'adır. فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Onların dünyada yaptığını, onlara haber verir, onları cezalandırır.

109- وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ

جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ Mekke kâfirleri, Âllâh'a yemin ederler, وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ imanının cehdi ile. **"gayete içtihadihim"** لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا "Sen bir ayet bize gösterirsen, mesela Safa Dağı altın olursa biz iman edeceğiz" dediler. Cenâb-ı Hak, dilediğinde olur fakat Cenâb-ı Hak, bilir ki bunlar iman etmezler. İman etmeyince de buna ihtirah derler, iman etmeyince kahr-ı gazap olur. Evlatlarında Mü'minler olacağından, Cenâb-ı Hak kahr-ı gazabı istemiyor. قُلْ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem, bunlar iman etmezler. Onlara de ki; إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ Ayetler, Âllâh'ın emri ile. Âllâh ne isterse, istediği zaman inzâl eder. Ben ancak Âllâh'ın emrini size tebliğ etmeye memurum. وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ İstifâm-ı inkâridir, nedir size iş'ar eden? O ayetler olsa da iman etmezler onlar.

110- وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ Niçin iman etmezler? Âllâh-û Teâlâ, bunları cehennem için halk etmiş, mucizeler olsa bile iman etmezler. كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا Gözlerini küfre çeviriyoruz, i'raz ediyorlar. وَنَذَرُهُمْ Nasıl ki iman etmiyorlar أَوَّلَ مَرَّةٍ ayet gelmeden, o zamanda da iman etmezler. Mucizeye inanmadıkları gibi, mucize geldikten

sonra da iman etmezler. وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ Onları tuğyanında bırakırız ve onları dalalette, şaşkın oldukları halde azgınlıkları içerisinde bırakırız.

111- وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبَلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ

Onlar, Rasûl-û Ekrem'den istiyorlardı "melekler gelsin." Diğeri de "ölmüşlerimiz gelsin" de ölümleri kendileri ile konuşsalarlardı وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبَلًا ve her şeyi toplayıp karşılıklarına getirseydik. مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا Âl-lâh'ın dilemesi müstesna yine de inanacak değillerdi. إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ İman, Meşiyet-i İlâhiye'de olur. Meğerki Âl-lâh-û Teâlâ dilemiş olsun. وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ Mucize, imana sebep değildir fakat çokları bunu bilmez. Çünkü onların kalplerinde fitne, vicdanlarında pas vardır.

112- وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرُهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ

جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ Ey Habibim böylece sana yaptıkları gibi, وَكَذَلِكَ sana olduğu gibi her peygambere ins-û cinnûn en inatçılarını düşman kıldık. شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ Züxruf eder o şeytanlar, ins ve cin şeytanları. İns şeytanları, cinni olandan daha müessirdir. Onlar, birbirlerine, aldatmak için yaldızlı sözler telkin ederler. Şayet Rabbin Celle

Şanûhû dileseydi bunu yapamazlardı. O aldatıcı süslü sözleri birbirine telkin veya peygamberlere düşmanlık edemezlerdi. وَلَوْ شَاءَ فَذَرُوهُمْ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ Bunların hepsi, Rabbinin emr-i iradesiyledir. Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle baş başa bırak.

وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفِئْدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ 113

وَلِتَصْغَىٰ Tâ ki meyletsinler إِلَيْهِ bu uydurma sözleri, أَفِئْدَةُ الَّذِينَ ahirete inanmayanların kalpleri ona meyletsin, (o yaldızlı sözlere) kansın. وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ İnanmayanlar onlara tâbi olup azaba giriftar olsunlar. Mü'minler de tahammül etsinler, derecatı bulsunlar.

أَفْغِيرَ اللَّهُ أَبْتَغَىٰ حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا 114
وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

أَفْغِيرَ اللَّهُ أَبْتَغَىٰ حَكَمًا De ki Ya Muhammed Sallâllâhû Aleyhi-vessellem, "Aramızdaki davayı hâl için, Âllâh-û Teâlâ'dan gayri-yi hakem mi yapacağım? وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ O Âllâh ki bu Kur'an-ı Azîmüşşân'ı göndermiş, مُفَصَّلًا açık beyan etmiş. Her şeyi hakkı, batıldan şüpheyi yer bırakılmaksızın göndermiş." Kendilerine kitap verilenler (yahudi ve hıristiyanlar) Tevrat ve İncil'de, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhives-sellem'in ahvali beyan buyurulmuştur. يَعْلَمُونَ Bilirler ki أَنَّهُ مُنَزَّلٌ bu Kur'an, Rabbinden nazil olmuştur. Öyle ise hakem

ancak Kur'an'dır, başka hakem talep edilmez. بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنْ Öyle ise şüphe edenlerden olma ki onlar, Kur'an'ın ve senin hak olduğunu bilirler. Küfr-ü inadi olarak devam ediyorlar. Dünyanın mal-ı serveti ellerinden çıkmasını diye, kendi inkârları üzere yapıyorlar.

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ 115

Senin Rabbinin kitab-ı kelâmı tamam oldu, Kiyamete kadar bu Kur'an'a, bu kelimâta tâbi olmak. وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ Âllâh işitir her sözü, bilir her şeyi. Gizlediklerini bilicidir.

وَإِنْ تُطِيعْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ 116

Ayet-i kerimenin sebab-i nüzulü, müşriklerden dediler ki; "Bir hayvan ölür de atılır, onu kim öldürmüştür? Tabi ki Âllâh'ın emriyle ölmüştür, onu atıyorsunuz. Siz kestiğiniz hayvanın etini yiyorsunuz da Âllâh'ın öldürmüş olduğu hayvanın etini niye yemiyorsunuz" dediler. Hâlik-i Kâinat, Habibine buyuruyor ki; "Bunlar küfür üzerine gideceği malum olan kimseler, ne yapsanız imana gelmezler, onun için üzülme." Eğer, Mekke yerindeki ekserinin sözüne itâat etsen bile ki (asla yapmazsın onu,) yine iman etmezler. Küfürde gideceği gibi, يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ isterler ki seni de dininden vazgeçirmeyi. Onlar kendi zann-ı vehmine tâbi olurlar. "Bunu Âllâh öldürmüş, bunu

insan öldürmüş. Bu niçin yeniliyor, bu niçin yenilmiyor?" **وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ** Onlar zannında kâzibtirler, yalancılıktan başka hiçbir şey değil fakat imana da gelmezler.

117- إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

Âlim **هُوَ أَعْلَمُ** ey Habibim, senin Rabbin **رَبِّكَ** Muhakkak **إِنَّ** O'dur, başkası değil. **مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ** Kim O'nun dininde, yolunda, itaatindedir, **وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ** hidayete gelenleri O bilir, mükâfatını O verir.

118- فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ

يَيِينِز bir şeyi ki zikredilmiş **Âllâh'ın** ismi üzerine. İsm-i İlâhi üzerine kesilmiş. Değil ki gayrinin zikri üzerine bir put için kesilen, bir paşa için kesilen, benzeri kişiler için kesilenlerdir yenilmeyenler. **إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ** Eğer sizin, **Âllâh-û Teâlâ'nın** âyât-ı beyyinatına imanınız varsa emir budur. Zikrullah ile kesilen hayvanın etini yiyiniz.

119- وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرَّرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ

Ne var size, ne mani var **يَأْكُلُوا** yemiyorsunuz? **مِمَّا** **Âllâh'ın** ism-i zikri üzerine kesilen hayvanı yemiyorsunuz. **وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ** **Âllâh** CelleCelâlûhû tahrim ayetinde, sûrenin başında tafsil etti haram olan yerleri. O haram olanların dışındakiler, hepsi de helaldir size. Helal olanlar çok, ha-

ram olanlar az olduğu için haramları beyan etti. Onun maadası helaldir. **الَّا مَا اضْطُرَرْتُمْ اِلَيْهِ** Hatta ıztırar zamanında, o haram olan şeyler de helal olur. **وَإِنَّ كَثِيرًا** Muhakkak çok, sizinle mücadele eden insanlar. **لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ** Kendi hevâ ve hevesatına tâbi olur da mücadeleye kalkarlar çünkü nefisleri öyle arzu ediyor. **بِغَيْرِ عِلْمٍ** Bir malûmat, dayanacak bir ilim olmadığı halde nefsi istiyor. Nefsi istediğinden dolayı mücadeleye giriyor. **إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ** Ey Habibim Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem, muhakkak senin Rabbin alimdir. **"bil mu'tedine el mütecavizine"** Helâl ile haramı karıştıranların halini bilir ve cezasını verir.

وَذَرُوا ظَاهِرَ الْأَثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْأَثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ 120

وَذَرُوا Terk ediniz. Emir mükellefleredir, mükellef olanlar hepsi dâhildir. **ظَاهِرَ الْأَثْمِ** Zâhiri günah olan mesela hırsızlık, zina ve içki emsalleri gibi. **وَبَاطِنَهُ** Batını, gizli olanı da terk ediniz. Ucûb, riya, kibir, haset ve emsali olanları da terk ediniz. Şariat yalnız zahiri değil, bâtın olan günahları da tasfiye etmek istiyor. **إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْأَثْمَ** Onlar ki dünyada hataları, günahları kesbederler **يُجْزَوْنَ** muhakkak ahirette cezalanırlar **يَقْتَرِفُونَ** yaptığı kesbten dolayı. Mademki dünyada kesb-i kârı gûnahtır, ahirette bu kesb-i kâr üzerine cezasını görecektir.

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ 121
وَلَا تَأْكُلُوا Yemeyiniz, **مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ** İsm-i İlâhî'y-

le zikredilmeyen şeyi yemeyiniz. Âllâh'ın isminin gayrı üzerine zikredileni yemeyin. **وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ** Bir şey ki Âllâh'ın ismi ile değil, başkasının ismi ile kesilmiştir. Onu yemek fısktır, fücurdur, doğru yoldan huruçtur. **وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ** Şeytanlar, şeytanların hali, insanların üzerine bir ilkaat yapıyor. Tesir edemedi mi, onun dostlarını tutar. O dostları ile ona musallat olur. Şeytan, Âdem Aleyhisselam'a ilkaat yapamadı. Biraz nakise olan Havva Radiyâllahû anha'yı musallat etmek suretiyle tesirini yapmış oldu. **لِيَجَادِلُوكُمْ** Size mücadeleye gelsinler. **وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ** Eğer siz, onlara itâat etseniz ki nefsiniz de belki heves edecek. **إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ** O vakit, siz de onlar gibi olursunuz. Âllâh'ın emrini bırakıp da onlara itâat ettiniz mi, emirde başka bir şirk yapmış olursunuz.

122- **أَوْمَنْ كَانَ مِثْلًا فَآخِئْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مِثْلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ**

Cenâb-ı Hak, bir misal ile bildiriyor. Bu ayet-i kerime, Ebû Ce-hil hakkında nazil olmuştur. Mâlum ya bir kalp, Âllâh'ın zikriyle hayatlanmazsa ölü bir kalptir. Ne zamanki Âllâh'ın zikriyle hayatlandı ise nurlu olur. Nurlu olan kalp de ferahlanır genişler.

أَوْمَنْ كَانَ مِثْلًا İstifhamdır. Müsavi midir bir adam, ölü bir adam ile **فَآخِئْنَاهُ** sonra bizim ihya ettiğimiz adam bir olur mu? Biri ölmüştür, hayat bulmadı gitti. Biri de öldükten sonra biz, onu ihya ettik. İkisi bir olur mu? Biri küfürde, diğeri iman etmiştir. Her ikisi de bir, aynı olur mu? Hiç müsavi olur mu? Tabi müsavi değildir. Ve kalbini ihya ettikten sonra da **وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ** onlara bir nur

halk ediyoruz, o nurla devam ederler. Biz, onlara bir nur ihsan ettik ki insanlar arasında o nur ile gidip geliyorlar.

Ayet-i kerime iki parçadır. Biri; **أَوْمَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَخْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا** Bir adam meyyit idi evvelce, biz onu ihyâ ettik, nur verdik, nur ile meshediyor insanların arasını. Diğer **كَمْ مِنْ مِثْلِهِ** bir adam da karanlıklarda, zulûmatlarda, küfür zulmeti, cehalet zulmeti, görüş zulmeti. O zulmette kalmış, ondan çıkmaz ki kâfirdir. Bunlar ikisi bir, müsavi olur mu? Tabi olmaz.

زَيْنَ لِلْكَافِرِينَ Nasıl Mü'minlere imanı zinetlendirmiş Âllâh, **كَذَلِكَ** kâfirlere de Hâlik-i Kâinat tezyin etmiştir o küfür yolunu. Hepsini yapan Âllâh'tır. İhtiyar vardır insanda, ihtiyar-ı cüz'idir. **Züyyine linnası** ... ayet-i kerimesinde şeytana istinat ediyorlar fakat ziynetlendirip süsleyen yine Âllâh'tır. Âllâh Celle-Celâlûhû, bir insanı cehennem ile halk etmişse, cehenneme giden yolu onun gözünde güzel gösteriyor. Cennet için halk olan Mü'mine de cennete giden yolları, onun gözünde güzel göstermiştir. Yoksa sıkıntı ve meşakkatlara tahammül ve sabretmesi, o Mü'minin kalbinde nur olmazsa, bir muhabbet olmazsa sıkıntılarla dolu olan bu yolu kat etmesi mümkün olmaz. Fakat cehennemin etrafı, nefsin arzu ettikleriyle doludur.

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

وَكَذَلِكَ Böyle Mekke halkı gibi. Halik-i Kâinat, Habibine bildiri-

yor. Ebû Cehil gibi, diğerleri de Mekke'nin eşrafları idi. Darb-ı misaldir. Balık baştan kokar, kötülük daima yukarıdan yayılıyor. İyilik ise daima aşağıdan yukarı çıkıyor. Peygamberan-i İzâm'a evvelâ tâbi olan fukaralar idi. Hâlik-î Kâinat buyuruyor. Diğer geçmiş, evvelki peygamberler zamanında daima böyle olmuştur. Baştakileri küfre götürüyor sevk ediyoruz, onların dalaleti ile aşağıdakiler de küfre giriyorlar. Nasıl ki Mekke-i Mükerreminin kâfirleri, fâsıkları, münafıkları en ileri gelenleri eşref idi. Hâlbuki Âllâh-û Teâlâ, onları fâsık, ehl-i cehennem yaptı. جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ Her belde karyelerde أَكْبَرَ مُجْرِمِهَا mücrimleri, ekâbirlerden yaptık. Mücrimler ekâbirlerden olur, ekâbirler mücrim olur. Çünkü "benim" diyor, kendinde benlik görüyor. Âllâh'ın benliğine karşı çıkıyor. Her beldenin ekâbiri mücrimdir. O ekâbir, cehennem yolunu tutacak da arkasından cehennem yoluna gitsinler. لِيَمْكُرُوا فِيهَا Mücrimi, ekabir yapıyoruz ta ki mekru hile yapsın, imanından vazgeçsin, fesat yapsın memlekette. Hâlbuki وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ eğer hakikatı bilseler, onlar ancak nefesine mekru hile yapıyorlar. وَمَا يَشْعُرُونَ Ama farkında değiller, bundan malûmatları yok.

وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ -124
 اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ
 اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ

وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ Âyât-ı beyyinat nazil olduğu zaman. Sebebi nüzul ayet bu idi. Ebû Cehil diyordu, "Abdimenaf oğullarının şerefi var, zenginliği var, bir peygamber geldi onlardan, bize ne kaldı? Bize de versinler bundan." Velid İbni Mugayyire ise; "Eğer nübü-

vvet hak ise ben, ona daha layıkım. Hem ondan büyük ve hem daha zenginim” diyordu. “Bize de bir hisse versinler ki biz de iman edelim” şeklinde itiraz ediyorlardı. Ayet, kıyamete kadar bütün emsallerine şümülü var. Bugün de “Arabistan’da bir peygamber olur da niçin İstanbul’da bir peygamber yetişmesin” demez mi?

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem’in sıdkına dâir bir ayet nazil olduğu zaman, قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ “Ona gelen vahiy gibi bize de gelmedikçe asla iman etmeyiz” derler. حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ اللَّهُ أَغْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ. Tâ ki bize de gelsin, onlara geldiği gibi. Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor. Âllâh âlimdir, bilir risalete ehil kimdir. سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرُمُوا İsabet eder o cürüm işleyenlere. Ekâbirler, mücrimlere, onlara isabet ediyor صَغَارُ Âllâh-û Teâlâ tarafından bir zillet, hasaret. دُنْيَا عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ Dünyada zillet esir olacak, katil olacak, ahirette de azabı ebedi olacak. بِمَا كَانُوا Onların yaptığı bu mekru hileden dolayı.

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ 125-

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ Bu ayet-i kerimeyi, Mevlâna Celaled-din-i Rûmî belki on sahife ile izah ediyor. Bir kimseyi hidayete getirmek isterse Âllâh-û Teâlâ, kalbi genişler İslamiyet için. “Din-i İslam, Nübüvvet, Kur’an için, Âllâh için.” Bu kelimeler geçtiği vakit, kalbinde bir ferahlık olur, bir genişlik olur. Kalp kafeste yerleşmez, sığmaz bir hal olur.

وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ Eğer Âllâh-û Teâlâ, birisinin idlâlini isterse

حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ onun da kalbini daraltır, sıkar. كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ Öylesine ki (iman etmesi teklif edilse,) zorla göğе çıkıyormuş gibi meşakkatlandırır. İşte bu şekilde, Âllâh CelleCelâlûhû iman etmeyenlere böyle azap eder.

Hadis-i Şerif; "Dâr'ul Gurûr olan dünyadan uzaklaşır, Dâr'ul Sûrur olan ahirete meyleder, ölüm gelmeden önce ölüme hazırlık yapar."

وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ-126

Hâlik-i Kâinat, Habibine emrediyor. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivessellem, bu İslam ve Kur'an, Rabbinin dosdoğru yoludur. Böylece ümmetine tebligat yap. قَدْ فَصَّلْنَا Tafsil ettik âyât-ı beyyinatı, tezekkür eden anlayanlara. Kur'an'dan kim istifade eder ancak iman edenlerdir. Kur'an, bütün mahlûkata gelmiştir fakat iman etmeyince istifade edemiyor.

لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ-127

Darusselâm, Cennetin ismidir. Onlar için Rableri katında Darusselâm, selâmet yurdu cennet vardır. وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Âllâh-û Teâlâ, onların işledikleri hayırlı işlerden dolayı dostu ve yardımcısıdır. İltifat ediyor Cenâb-ı Âllâh; "Siz amel ettiniz de veriyorum" diyor.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ-128
وَقَالَ أُولِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَا

أَجَلْنَا الَّذِي أَجَلْتُمْ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوِيكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ
اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivessellem ümmetine beyan et. ^عوَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا O günü ki Âllâh CelleCelâlûhû, ins-i cinni hesap için haşreder, huzuruna ihzar eder. O gün يَا مَعْشَرَ الْجِنَّ cinlere derler ki şeytanlara; قَدْ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ "Siz insanların çoklarını iğva ettiniz. Siz sebep oldunuz, onları yoldan çıkardınız." İnsanların evliyaları, Hâlik-i Kâinat'a buyururlar ki arz ederler; ^عمِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ "Onlar yalnız bizi yoldan çıkarmadılar. Biz birbirimize yardım ettik de bu dalaletе girdik. وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتَ لَنَا Senin tayin gününe de bugün yetiştik." Hâlik-i Kâinat, cinlere diyor ki; "Siz insanların çoğunu idlal ettiniz, bugün cezasını görürsünüz." Onlar da derler ki; "Biz hep birlikte birbirimizden yardım gördük de dalaletе girdik. Bize bir dünya halk et gidip iman amel edelim." Fakat reddolup kabul olmaz. Bugün mesvanız, yeriniz cehennemdir. Hem de ^عإِلَّا مَا شَاءَ ebedi olarak içinde kalacaksınız. ^عإِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ Senin Rabbin, Hâkim'dir. Sununda alimdir, her şeyi bilir malûmatı var. Hikmet sahibidir, bilendir.

وَكَذَلِكَ نُؤَلِّى بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ-129

Dünyada da zalimleri birbirine terbiye ediyor, yaptığı maasiden dolayı. Ahirette de itiraf ediyorlar. "Cinler yalnız yapmadılar. Biz birbirimize yardım ettik, dalaletе girdik" diyorlar. Zalimlerden bir kısmını, bir kısmına böyle musallat ederiz.

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ 130-
آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا
وَعَرَّثَهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ

أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ Ey cin ve insan cemaati, size peygamberler gelmedi mi? مِنْكُمْ Sizden, sizin cinsinizden peygamber gelmedi mi? يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي Bizim bu âyât-ı beyyinatımızı size beyan etmediler mi? وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا Bugüne mülâki olacağınızı size söylemediler mi? قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا Artık orada tam cehenneme gidecek cihettir, inkâra mahal kalmaz, itiraf ediyorlar. Kendi aleyhimize şahitlik ederiz ki; "Peygamber de geldi, ahkâm da tebliğ edildi. Nefsimiz bizi bu yola çevirdi. وَشَهِدُوا عَلَى دُنْيَانِمْ Dünyanın hayatı mağrur etti bizi." O vakit kendi kendilerine nefisleri için şehadet ederler ki iman etmediler, kendi kabahatlerinden idi. Peygamberlerin tebligatı da ve söyledikleri de var.

ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ 131-

ذَلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى Böyle peygamberleri göndermek ve bu ifadeleri beyan etmenin sebebi budur ki bilsinler muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ zulm ile hiçbir memleketi helâk etmez, zulm ile hiçbir insanı azaplandırmaz. Herkes amelinin cezasını görür. Ehl-i gafil olur da peygamber göndermeden de ceza vermez.

وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ 132-

وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ Biliniz ki herkes için, gerek ehl-i cennet için, gerek ehl-i cehennem için. Ehl-i cehennemin derekâtı var, ehl-i cennetin derecâtı var. 8 derecedir ehl-i cennet, 7 derecedir ehl-i cehennem. وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا Yaptığı amelden dolayı, يَعْمَلُونَ senin Rabbin gafil değildir onların yaptığından.

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةٍ قَوْمٍ آخَرِينَ 133

Ey Habibim, senin Rabbin ganidir, halkın taat ve ibadetinden ve imanından. Onlara taat teklifi ancak kemâl bulmaları içindir. إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ İsterse bir anda sizi yok eder ve sizden sonra yerinize dilediği bir kavmi yaratır. كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةٍ قَوْمٍ آخَرِينَ Nasıl sizi başka bir kavmin arkasından halk etti, sizi de götürüp sizin arkanızdan da başka bir kavmi halk eder. Nasıl ki sizi de bir başka kavmin neslinden meydana getirdi.

إِنْ مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ 134

Biliniz ki size va'dedilen azap, kıyamet, hesap muhakkak gelecektir. Cennet-i cehennem, hepsi Va'd-ı İlâhî'dir. Siz, Âllâh'ı aciz bırakamazsınız kaçamazsınız.

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ 135

Ey Habibim Ekmelerasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem, ibret için onlara söyle. "Ey kavim اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ elinizden ge-

leni yapın, اِنِّى عَامِلٌ ben de yapacağımı yapıyorum. فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ Bundan sonra bir gün gelir göreceksiniz, مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ iyi akıbet kime olacağını göreceksiniz.” اِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظَّالِمُونَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlühû, zalimleri iflah etmez. Zalimler kurtuluşa eremezler, zalimler felâh bulamazlar.

136- وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

Onların kabahatlarının bazıları; Âllâh'a tahsis ederler, وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا onların ekmiş olduğu bazı ziraatları ve bazı hayvanları. "Âllâh'ın malıdır" diyorlar. "Bize haram olur" diye yemiyorlar. فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ "Bu Âllâh'ın malıdır" diyor, "bize helal değil bize haramdır" diyor. وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا Bir kısmı da diyorlar ki "bu da şerik tuttuğumuz ilâhlarımızındır" derler. فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ "Şeriklere tahsis edilen mal, Âllâh'a verilmez. Şeriklere ait olan Âllâh-û Teâlâ'ya erişmez. Ama Âllâh-û Teâlâ'ya ait olan ortaklarına erişir." Ne çirkin hüküm veriyorlar!

137- وَكَذَلِكَ زَيْنٌ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَائُهُمْ لِيُزْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ

Nasıl ki tezyin edilmiş bu küfürler onların gözünde. وَكَذَلِكَ Bunun gibi, ortakları (şeytanlar veya puthane hademesi) müşriklerin birçoğuna (fakr korkusu telkin ederek) evlatlarını öldürmeyi hoş gösterdi. Hele kız çocuğu

olursa. **شُرَكَاءُهُمْ لِيَرُدُّوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ** Tâ ki onları helâke düşürsünler, dinlerini karıştırsınlar, teşevvüşe uğratsınlar. **وَلَوْ شَاءَ** Bunların hepsi Âllâh'ın iradesi, halk etmesiyle olur. Eğer Âllâh halk etmezse, tabi bunlar yapamaz. Eğer ki insan iradesiyle zuhur eder fakat Cenâb-ı Hakk'ındır. İhtiyarla olduğu için, onun da iştiraki nispetinde ceza verir. Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivessellem artık sen, onları iftiralarıyla baş başa bırak.

138- **وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرِّثُ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بَرِّعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حَرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ**

وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرِّثُ حِجْرٌ Onlar, saçma düşüncelerine göre dediler ki; "Bu ekinler ve hayvanlar haramdır. **لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ** Bırakalım onları; **بَرِّعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حَرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِ** Bunları dilediğimizden (puthane hademesinden ve erkeklerden) gayrısı yiyemez. Ve şu hayvanların (Bahire, Sâibe ve Hâm'ın) da arkasına binmek ve yük vurmamak haramdır" dediler. Birtakım davırları da Âllâh'ın ismini anmadan boğazladılar. (İlâhları adına keserler.) Bütün bunları, Hak Teâlâ emretmiştir diye iftira ediyorlar. **سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ** **Âllâh-û Azimüşşan**, bu iftiraları yüzünden yakında onlara cezalarını verecektir.

139- **وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مِيتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ**

وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا

“Bu hayvanın karnındaki yavru, halis erkeklerimizdir. Hanımlara değildir, kadınlara haram kılınmıştır” dediler. **Ölû** olarak doğarsa bu yavru, **فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ** etinden yemekte kadın erkek ortaktır. **سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ** Onların kendiliklerinden “bu helal bu haramdır” diye vasıflandırmalarından ötürü, **Âllâh** onların cezasını verecektir. **Âllâh-û Azimüşşan**, Hakim-i Âlim’dir. Her şeyi yerli yerine halk etmiştir, her şeye de âlimdir.

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ
اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ Evladını katledenler, **سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ** ilimsiz sefahatle **وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ** **Âllâh**’ın kısmet etmiş olduğu hayvanı, rızkı kendilerine haram ediyorlar. **افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ** Bir de **Âllâh**’a iftira ederler, “**Âllâh** emretmiş bunu” diye. **قَدْ ضَلُّوا** Onlar doğru yolu kaybetmişler, **وَمَا كَانُوا** **مُهْتَدِينَ** hidayete de gelecek değillerdir. Bunlar sonradan nedamet edip de imana da gelmezler.

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ
مُخْتَلِفًا أَلْوَانًا وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلًّا مِّنْ
ثَمَرَةٍ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ
الْمُسْرِفِينَ

Hâlik-i Kâinat, imtinam kabilinden minnet olarak verdiği nimetleri beyan buyuruyor. Ey bu nimetleri kendine haram eden!

Ben, yalnız bunları size ihsan etmedim. Öyle nimetleri halk edip verdim ki hadd-i hesaba gelmez. Hangisini haram ediyorsunuz.

وَهُوَ الَّذِي Öyle bir Âllâh'tır ki أَنْشَأَ جَنَّاتٍ size halk ediyor bir takım bağ-u bahçeler. Onlar مَعْرُوشَاتٍ bazıları yer üzerinde; kavun, çilek, karpuz gibi. وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ Bazıları da yukarı doğru; buğday, arpa, elma, hurma gibi olanlar. وَالزَّرْعَ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ Ziraat, ehemmiyetine binâen bildiriyor. مُخْتَلِفًا أُلْكُهُ Bakınız bu nimetlerin hangisini ağzına alsan, lezzetleri aynı değil. وَالزَّيْتُونَ Zeytin; zeytinin yetmiş faydasını saymışlar. وَالرُّمَانَ Nar; her cihetiyle faydalıdır. مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ Bunların yenmesi, şekilleri, lezzetleri ayrı ayrı birbirlerine benzemez. Renkleri, kokuları hepsi ayrı ayrı halk olmuşlar. Hepsi de size helal edilmiş. كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ Emrediyor Cenâb-ı Hak; "Yeyiniz onun hasılatını. إِذَا أَثْمَرَ وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ Hakkı-nı, zekâtını hasadı zamanında veriniz." Bu ayet hurma ile üzüme aittir. وَلَا تُسْرِفُوا İsrâf etmeyiniz meselâ hepsini verip de kendini mahrum etmek yapmak. إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ Âllâh-û Teâlâ, israf edenleri sevmez.

وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ 142-

وَمِنَ الْأَنْعَامِ Yine Nimet-i İlâhiye, haram ediyorsun kendine ama ne nimetler var. حَمُولَةً Bir takım hayvanları halk etmiş, hamle salih. Sığır, deve, merkep gibi hayvanlara yükünü yükletir götürürsün. وَفَرْشًا Bir takım hayvanları da ufak halk etmiş hamle salih değil, onların yavruları. كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ Ey insanlar, Âllâh CelleCelâluhû bunları size ihsan etmiş bu nimetleri, Âllâh'a iftira

etmeyiniz, Nimet-i İlâhî'den istifade ediniz. "Bu haramdır, bu helaldir" diyerek kendiliğinizden bir hüküm yapmayınız. وَلَا تَتَّبِعُوا شَيْطَانَ شeytanın hutuvatını, tarikını, kalbe olan ilkiatına tâbi olmayınız. Şeytan diyor size, "bu helaldir, bu haramdır." إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ Çünkü şeytan, adaveti zâhir düşmandır, beyyin'ül adavedir. Âllâh'ın emrine karşı bir şeyler çıkarır, öyle ise şeytanı dinlemeyiniz. Âllâh emrediyor bunlar helaldir.

143- ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ نَبِّئْنِي يَعْلَمُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ Sekiz çift var ki الضَّأْنِ اثْنَيْنِ koyundan iki (erkek dişi), قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ keçiden de iki (erkek dişi.) وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ Erkeği mi haramdır, dişisi mi haramdır أَمِ الْأُنثَيَيْنِ Erkeği mi haramdır, dişisi mi haramdır أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haramdır? نَبِّئْنِي يَعْلَمُ İnzâp eden hangisi haramdır? Bize söyleyiniz hangisi haramdır. Tabi bir şey diyemezler. Dalâletlerini bilsinler içindir.

144- وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّيْكُمُ اللَّهُ بِهِذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ Deveden iki (dişi-ibil, erkek-nâkaa) وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ siğirden iki (erkek-dişi) قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ bunların erkekleri mi haramdır, dişileri mi haramdır أَمِ الْأُنثَيَيْنِ yahutta iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı ha-

ramdır? Yâni fikriniz bâtil, Âllâh söylememiş. Kendinizden uydurduğunuz da öyle bâtildir ki cevap veremezsiniz. **أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ** Acaba siz hazır mıydınız? **إِذْ وَصَّيْكُمْ اللَّهُ بِهَذَا** Âllâh'ın, size vasiyet ettiğine şahit mi oldunuz, (Âllâh böyle tavsiye ederken siz, O'nun yanında mıydınız?) **فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا** Bu halis bir iftiradır Âllâh'a karşı, bir ilim ve hüccete dayanmaksızın, halkı idlâl eden kimseden daha zalim kim olabilir? **هَلْ يُضِلُّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ** Hal-ki idlâl eder malûmatı olmadan, **إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ** Âllâh CelleCelâlûhû nefesine zulmedenleri hidayete getirmez.

قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلًا لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ 145-

قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا Ey Habibim Ekmelerrasûl Sal-lâllâhû Aleyhivessellem bu cahillere, bu ahmaklara, Mekke müşriklerine de ki bana da Kur'an-ı Azîmüşşân nazil oluyor. Bana nazil olan bu Kur'an-ı Azîmüşşân'da bu haramlar yok, **عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ** bir kimse yese bunları haram değildir. Ancak haramlar bunlardır **إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً** meğerki ölü ise kesilmeden ölürse o zaman haramdır. **أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا** Yahut kan, akan kan **أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ** yahut domuz eti, **فَإِنَّهُ رِجْسٌ** necistir bu çünkü necisten halk olmuştur. **أَوْ** **أُهْلًا لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ** Başkası için onun adına boğazlandığı, Âllâh'tan başkası adına boğazlandığı. Âllâh'tan başkası adına kesilmiş olan hayvan, o da fısktır. Bunlardır haram olanlar. **فَمَنْ اضْطُرَّ** İltırara düşen yâni ölüm haline gelip de yiyecek helâl başka bir şey bulamayan, o seferde **غَيْرَ بَاغٍ**

bağı olan bir sefer değilse yâni meşru olan bir hükümetin aleyhine tuğyan etmiş değil وَلَا عَادٍ yahut dışarı çıkıp da halkı soyucu değilse, bu halde yolda kalmış, perişan olmuş bir şey bulamamışsa buna da ölmeyecek kadar caizdir. فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ Senin Rabbin ey Habibim, gafurdur mağfiret edicidir, zarureti bilir, zaruret miktarına cevaz vermiştir. Rahimdir, merhamet sahibidir.

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا - 146
عَلَيْهِمْ شُحُومُهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُرُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ
بِعَظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ

Biz Azimüşşan, yahudilere haram ettik onların وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا kitabı ile. حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ Tırnak sahibi, bütün tırnaklı hayvanları haram ettik وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ inek, siğır, koyun cinsi hayvanların iç yağını. Meğerki sırtlarına ve bağırsaklarına yapışan veya kemiklerine karışan yağlar müstesna. Bağırsaklarının taşıdığı ya da kemiğe karışan yağlar hariç, bunları haram etmek de olanlara bir cezadır. ONLARIN YAPTIĞI ZULÜMDEN DOLAYI buyuruyor Cenâb-ı Hak, onlara bu nimetleri haram ettik. وَإِنَّا İhbârımız da va'dimiz de hak ve hakikattir cezasını görecekler. Biz elbette doğru söyleyenleriz.

Yahudilerin bazı peygamberleri öldürmeleri, faiz yemeleri ve Âllâh'ın haram kıldığı bazı şeyleri helâl saymaları yüzünden, Âl-lâh-û Teâlâ onlara ceza olarak hayvanların iç yağlarını haram kılmıştır.

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ 147-

Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem seni tekzip ederlerse رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ cevap budur. Âllâh CelleCelâlûhû rahmeti vasia sahibidir, hata edenlere derhâl ceza gelmez, mühlet veriyor ki belki tevbe eder imana avdet eder وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ Onun be'si, onun azabı da mücrim kavimlerden uzaklaştırılmaz. (Gerçi azabı ta'cil etmez, mühlet verir fakat ihmal etmez. Hiç kimse Azab-ı İlâhi'yi mücrimlerden men edemez.)

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ 148-

Şirk yapanlar diyecekler ki لَوْ شَاءَ اللَّهُ eğer Âllâh bizim şirkimizi istemeseydi, bizim bu yolumuzu istemeseydi مَا أَشْرَكْنَا tabi biz şirk yapmazdık, وَلَا آبَاؤُنَا âbâ-û ecdadımız da böyle. وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ Bu haram olan şeyleri de nefsimize haram ettik, onları da hiç yapmazdık. Demek ki bizim yaptığımız, Âllâh'ın istediğiyledir. كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ Böylece onlardan önceki ümmetler de peygamberlerini tekzip etmişlerdi حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا azabımızı görünceye kadar, sonunda azabımızı tattılar. قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا Bunlara cevap; Var mıdır sizde bir ilm-i malûmat ki Âllâh buna razıdır. Yanınızda kitap ve hüccetten

bir şey var mı? Varsa bize çıkarın açıklayın **إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ** ancak bâtil olan bir zanna, fasit olan bir zanna tâbi olmuşlar. **وَأَنْ أَنْتُمْ إِلَّا** Siz zandan başka bir şeye uymuyorsunuz ve siz sadece yalan söylüyorsunuz.

Her şeyi halk eden Âllâh'tır, şerri de halk eden O'dur, hayrı da halk eden O'dur. Fakat şerre rızası yok, hayra rızası var. Hayır yapandan razıdır, şer yapandan razı değildir. Pekâlâ neye halk etmiştir? Hâlik olduğu için kulunu imtihan ediyor.

قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدِيتُكُمْ أَجْمَعِينَ 149-

قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem söyle, Âllâh içindir hüccet-i bâliğa (tam ve kat'i bürhan.) Âllâh'ın hücceti kul üzerinde; kitap, Kur'an, peygamber gönderdi, malûmat verdi, helal ve haramı beyan etti, iman ve küfrü beyan etti artık bunları beyan ettikten sonra kul, bunlara ehemmiyet vermeyip de kendi fikriyle ben de varım diyerek yanlış yaparsa cezasını göreceği muhakkaktır. **فَلَوْ شَاءَ لَهَدِيتُكُمْ أَجْمَعِينَ** Eğer Âllâh irade etseydi bütün insanlar hidayete geleceklerdi. Şeytanı, cenneti, cehennemi halk etmezdi. İrade-i İlâhiye'dir. Fakat o vakit ne olurdu. Bir hükümdar var ama hiçbir mücrime ceza verecek kudreti yok demek olurdu.

قُلْ هَلُمْ شُهَدَاءَ كُمْ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ 150-

قُلْ هَلُمْ شُهَدَاءَ كُمْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivessellem söy-

le onlara, Âllâh Teâlâ bunu haram etti diye şahadet edecek şahitlerinizi getirin. **الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا** Âllâh CelleCelâlûhû bunları haram ettiğine dair elinizde bir hüccetiniz varsa, Tevrat-ı İncil'den bir hüccetiniz varsa getiriniz görelim. **فَإِنْ شَهِدُوا** Bu ayetlerden sonra eğer onlar bir şey getirip gösterirlerse, **فَلَا تَشْهَدْ** ey Habibim hiç onlara iltifat etme, **وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا**, ey Habibim bî hayâ ve bî âyât-ı beyyinâtı tekzip edenlerin heva ve hevesatına tâbi olma (arzu ve isteklerine uyma.) **وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ** Ahirete iman etmeyenler, âyât-ı beyyinâtı tekzip edenler ahirete iman etmeyenlerdir. **وَهُمْ** Onlar, **بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ** Rabbine muadelet yaparlar, şerik koşuyorlar.

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكَُمْ وَصِيَّتُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

Hâlik-i Kâinat, burada on madde beyan ediyor, beşini emir ile beşini nehiy ile. Haram hangisidir? Âllâh'ın haram ettiği'dir. Helal hangisidir? Âllâh'ın helal ettiği'dir. Hiç kimse bir şey için kendiliğinden helâldir haramdır diyemez. Biz ancak Kur'an'a tâbiyiz. Cenâb-ı Hak, on madde ile beyan ediyor. **قُلْ تَعَالَوْا** Ey Habibim Ekmelelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem onlara çağır, de "Geliniz **أَتْلُ** ben okuyayım bildireyim size, **مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ** Rabbinizin haram ettiğini size bildireyim. **أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا** Âllâh'a şerik koşmayınız, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. **وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا** İkincisi;

ana babaya ihsan et, iyilik edin. **Evlat-** larınızı da fakirlik korkusu ile öldürmeyiniz, **sizi** de onları da rızıklandıran biziz. Dördüncüsü; **ke-** bâir günahlara yaklaşmayın. **Zâhir** olan kısım; katil, zina, sirkat, yalan. Batın olan kısımlar; haset, kibir, ucûp bunlara yakın olmayınız. **Âi-** lâh-**û Teâlâ'nın** katli haram ettiğine, haram kıldığı cana kıyma- yın meğerki (kisas gibi) hak ile olsun. Hak olan ölümden murad; dinden dönmek, kisas ve recim icap eden zinadır. **ذِكْرُكُمْ وَصِيَّكُمْ بِهِ** **Âilâh** CelleCelâlûhû bununla sizi tavsiye ediyor, emrediyor **لَعَلَّكُمْ** tâ ki taakkul tedebbür edesiniz. Hak buradadır, asıl hayatta buradadır.

152- **وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا** **الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ** **فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذِكْرُكُمْ وَصِيَّكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ** **تَذْكُرُونَ**

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ Birisi vefat etti akrabala- rınızdan yetimleri kaldı, onların malına ahsen sûrette tekarrub edin. Malınızı nasıl muhafaza ediyorsunuz, onun, yetimin malını da o sûrette muhafaza edin. **حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ** Bu da daimi değil, o yetim baliğ oluncaya kadar. On beş yaşını geçti mi, yetimlik orta- dan kalkar. **وَأَوْفُوا الْكَيْلَ** Beşinci de; ölçekte hile olmasın **وَالْمِيزَانَ** tartıyı adaletle yapın. Bunlarda da hile yapmayınız. **بِالْقِسْطِ** Ada- letle ölçünüz **لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا** imkân dâhilinde, o teklifler vardır. İhtiyar-ı niyetin bozuk olmadıktan sonra gücünü sarfetti

mi, üst tarafını Âllâh'a bırak. Asıl sû-i niyet olursa fena olur. وَإِذَا قُلْتُمْ Bir de mahkemelere gittiniz mi şahadet için. Ne zamanki söylediniz, bir hüküm için bir şahadet için mahkemeye gittiğiniz zaman فَأَعْدِلُوا adalet ediniz, doğru söyleyiniz. وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ Eğer ki şahadet edilen akrabanız da olsa, وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا Âllâh'a karşı yaptığınız ahd-i muahedeyi ifa ediniz. Âllâh'a karşı muahede nedir? İman ettik Kur'an'a, kabul ettik ne demek? Bütün emirleri gücüm yettiğince ifa edeceğim, amel edeceğim. ذَلِكُمْ وَصِيكُم بِهِ. Âllâh CelleCelâlûhû bununla sizi emrediyor. Tâ ki siz tezekkür edesiniz, müttaiz olur anlarsınız.

153- وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصِيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

Muhakkak ey insanlar, bu baştan geçen on madde, müstekim olan benim yolumdur dinimdir. فَاتَّبِعُوهُ Buna tâbi olunuz, وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ başka yollara yüz çevirmeyiniz. Sizi, Âllâh'ın yolundan çevirir. Başka yollara gittiniz mi, bu yoldan ayrılmış olursunuz. ذَلِكُمْ وَصِيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ Bununla Âllâh CelleCelâlûhû emrediyor, belki takva ile Âllâh'ın huzuruna gidersiniz. Âllâh-û Teâlâ korunasınız diye size bunları emretti.

154- ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ

Biz Mûsâ Aleyhisselam'a kitap gönderdik. Tevrat'ı beyan ediyor Cenâb-ı Âllâh, beyan ettikten sonra

aynen bizim olur. **تَٰمَمَّا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلاً لِّكُلِّ شَيْءٍ** Tevrat münzel olan kitapların en mükemmeli idi, hükmü nesholmuş sona ermiştir. Bizim için amel edilecek bir kitap değildir. Ahsen sûrette gönderdik mufasssal olarak, **وَهُدًى وَرَحْمَةً** hidayete vesile ve rahmet olarak gönderdik. **لَعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ** Belki o zamandaki insanlar, Rabbinin likası ile iman etsinler, bâse, sevaba ve ikaba kavuşacaklarına iman etsinler.

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ -155

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ Bu Kur'an, mübarek bir kitaptır gönderdik sana ey Habibim. **مُبَارَكٌ** Mübarektir, birçok hayır ve menfaatler vardır. **فَاتَّبِعُوهُ** O'na tâbi olunuz, amel ediniz. **وَاتَّقُوا** Küfürden kendinizi muhafaza ediniz. **لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ** Onunla Merhamet-i İlâhiye'ye nail olursunuz. Muhalefetten sakının ki rahmet olunaszınız.

أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ -156

أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا Hâlik-i Kâinat beyan ediyor. Bunlar evvela Rasûl-û Ekrem'e diyorlardı ki; "Bizim için nasıl Tevrat nazil olmuştur, bizim de bir kitabımız olsaydı okuyacaktık. Biz gidip de yahudilerin kitabını okumayacağız. Yahut da bizim bir kitabımız olsaydı, biz onlardan daha ziyâde o kitabın hükmüne tâbi olacaktık. **وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ** Biz onu anlamaktan gafil idik, onların lisanını bilmiyorduk ve okumadık anlamadık."

أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ -157

بَيْنَهُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةً فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ
وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجِرِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا
كَانُوا يَصْدِفُونَ

Yine diyordunuz bize de bir kitap nazil olursa, لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ biz onlardan daha ziyâde hidayette yanaşırız. İşte سَنَجِرِي şimdi size Kur'an geldi. بَيْنَهُ مِنْ رَبِّكُمْ Beyandır Rabbinizden bu Kur'an, وَهُدًى hidayettir dalaletten tedebbür eden kimselere ve رَحْمَةً tâbi olanlara rahmettir. فَمَنْ أَظْلَمُ Bu halde, bu Kur'an'ı tekzib edenlerden kim daha zalim olur, âyât-ı beyyinatı tekzib edenden daha zalim kim olabilir, وَصَدَفَ عَنْهَا i'raz edenden daha zalim olabilir mi! سَنَجِرِي Bundan sonra yâni ahirette cezalandırırız. Âyât-ı beyyinatı bırakan, i'raz eden, onları cezalandırırız ama nasıl azap? سُوءَ الْعَذَابِ En şiddetli bir azap ile cezalandırırız. Bu da بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ onların yaptığı i'razdan dolayıdır, azabın en şiddetlisi ile cezalandıracağız.

158- هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ أَمْنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِى إِيْمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ

İntizar ediyorlar. Azrail gelsin de ruhları kabzetsin de o vakit mi iman edecekler? O zaman edilen imanın kıymeti yok. أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ Rabbinin emri ile başlarına bir azap gelir de ondan sonra mı iman ede-

cekler yahutta kıyametin bazı alâmetleri zuhur ettiğinde mi iman edecekler? **يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ** Kıyamet alâmetlerinin bazıları zuhur edince, **لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا** hiç kimsenin imanı fayda vermez ona. **لَمْ تَكُنْ أَمَنْتَ مِنْ قَبْلُ** Evvel iman etmedikten sonra, sekerat-taki imanın faydası olmaz. **أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا** Yahut iman etmediği halde bir hayır yaparsa, o hayrın da faydası yok. **قُلْ أَنْتَظِرُونَ** Ey Habibim, onlara söyle siz intizar ediyorsunuz, biz de onu bekliyoruz. O vakit kurtuluş bize, helâk sizedir.

159- **إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ**

إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ Onlar ki dinini terk etmişler, tefrikaya düşürmüşler, bazı maddeleri kabul eder, bazı maddeler için bu benim aklıma uygun gelmez diyenler. Kendini ve aklını bir şey zannediyor. **وَكَانُوا شِيعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ** Ey Habibim onların ıslahına çalışma, onlar iman etmezler, küfür üzerine gidecekler. Sen onlara taarruz etme, cezasını görecekler **إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ** Onların emri, işi ancak Âllâh'a kalmıştır. **ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ** Sonra Cenâb-ı Hak, onların yaptığını onlara haber verir. Yâni nasıl haber verir, cezasını verir ki yerleri cehennemdir. (ayet Mekki - mensuhtur)

160- **مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ**

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا Kim ki bir haseneyi getirirse, ona on misli sevabı var. Hasene nedir? Demişler ki **lâ ilâhe illâ-lâh Muhammedûrrâsûlûllâh**. Birinin seyyiat-hasenatı hesapta

bir olursa, Rahmet-i İlâhiye sebkat ediyor. Bir amel yapıyor, on misli sevap veriliyor. Bir fenalık yapılırsa, ona bir misil ceza veriliyor. Bir hayır murad eder yapmazsa, bir hasene yazılır. Bir fenalık murad eder yapmazsa, yapamazsa günah yazılmaz. Çünkü Rahmet-i İlâhiye gazabına sebkat etmiştir. Hâlik-i Kâinat iyiliği yapan demiyor, iyiliği getiren diyor yâni halis olandır. وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ سَيِّئَةً يَأْتِيهِ أَلْفُ مِثْلٍ مِنْهُ وَلَهُمْ فِيهَا عَذَابٌ مُّهِينٌ. Seyyieyi getiren diyor yâni halis olandır. وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ سَيِّئَةً يَأْتِيهِ أَلْفُ مِثْلٍ مِنْهُ وَلَهُمْ فِيهَا عَذَابٌ مُّهِينٌ. Sadece misli ile cezalanır. وَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ. Zulüm görmezler, (sevapları eksik verilmediği gibi azapları da artırılarak zulme uğramazlar.)

قُلْ إِنِّي هَدَيْتَنِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قَدِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ - 161
حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

Söyle ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhi-
vessellem, "Ben beşer olduğum halde, beşerim ama هَدَيْتَنِي رَبِّي
doğru yola Cenâb-ı Hak yetiştirdi beni, إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ
müstekîme yetiştirdi beni. Ben de beşerim sizin gibi, دِينًا قِيمًا
müstakim bir dine sahip etti. Bu da اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنْ
إِبْرَاهِيمَ Aleyhisselam milleti ki hanifen, hakka mail, da-
laletten istikâmete mail, hakikate mail. Müşriklerin iddia ettiği gibi
şirk, ortak koşanlardan değildi.

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ -162

Söyle ey Habibim, benim namazım, نُسُكِي benim ibadetim,
benim hayatım, benim ölümüm, halis hepsi Âllâh içindir.

لَا شَرِيكَ لَهُ ۚ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ-163

Âllâh وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ Öyle Âllâh ki şerik ve naziri yok. tarafından ben bununla emrolundum. Tefvizi ûmûr etmeye, halis olmaya, bütün ibadet ve taatim ile hayatım. Âllâh'ı takdis etmeye emrolundum. وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ Ben bu Müslümanların evveliyim. Her peygamber ümmetinin evvelidir.

164- قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغَىٰ رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا -
عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا
كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

Söyle Ey Habibim. Âllâh her şeyin Rabbi iken ben, ondan başka Rab mi arayacağım. Her şeyi halk eden Âllâh'tır. وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا Her nefsin kes-bettiği amel, hayır ve şer hepsi cezası ve mükâfatı o nefsin üzerine yükleniyor. وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ yâni tahmilü nefsun. Hiçbir nefse hamledilmez, yüklenmez başkasının günahı. Hiçbir insana, diğer insanın günahları yüklenmez. ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ Ondan sonra hepinizin rücuu Âllâh-û Teâlâ'yadır. فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ Bu dünyada ihtilaf ettiğiniz din, iman gerçeklerini o zaman görür-sünüz. Uyuşmazlığa düştüğünüz gerçeği size haber verecektir.

165- وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ -
لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَيْتُكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ

O Âllâh'tır ki sizi yerde halife yaptı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in zamanı saa-detinde vazifeleri dört idi. a) Âllâh'tan Vahy-i İlâhî'yi alırdı. b) Al-dığı vahyi izah ederdi. c) İnfaz - icra ederdi d) Kalplere tasarruf

ederdi. Rasûl-û Ekrem'in vefatı ile beraber vahiy mûnkatı oldu. Diğer üç vazife devam etti. Hulefâ-i Râşidin'in hepsinde alesseviye devam etti. (İmam Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Hüseyin Radiyâllâhû Anhûm) Hulefâ-i Raşidin'den sonra bu üç vazife ayrı ayrı şahıslara taksim oldu. Hilafet otuz senedir, ondan sonra hükümdarlıktır. **وَرَفَعَ بَعْضُكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ** Sizin bazılarınızı, bazılarınızdan derece itibari ile üstün kıldık. Mal ile câh ile mertebe ile maneviyat ile Azamet-i İlâhiye'ye delalet etmek için; herkesin rengini fikrini başka, boyunu aklını başka başka halk etti. Kuvvet-i kudretin tekemmülüne delalet etmek içindir. **لِيَبْلُوكُمْ فِي مَا أُتِيَكُمْ** Bunu yapıyor Âllâh, ta ki sizi imtihan etsin, imtihandan nasıl çıkar-sınız? Size verdiği nimetlerden dolayı sizi imtihan etmek içindir. **إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ** **Âllâh** CelleCelâlûhû'nün ikabı, âsî olanlara seridir. **وَأَنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ** Mü'minlere mağfireti fazladır, rahmeti de çoktur fakat azabı da vardır. Hâvf ve recâdan hiç kimse salim olmamalıdır. Âllâh-û Azimüşşan (iman edip salih ameller işleyenlere) mağfiret ve rahmet edicidir.
